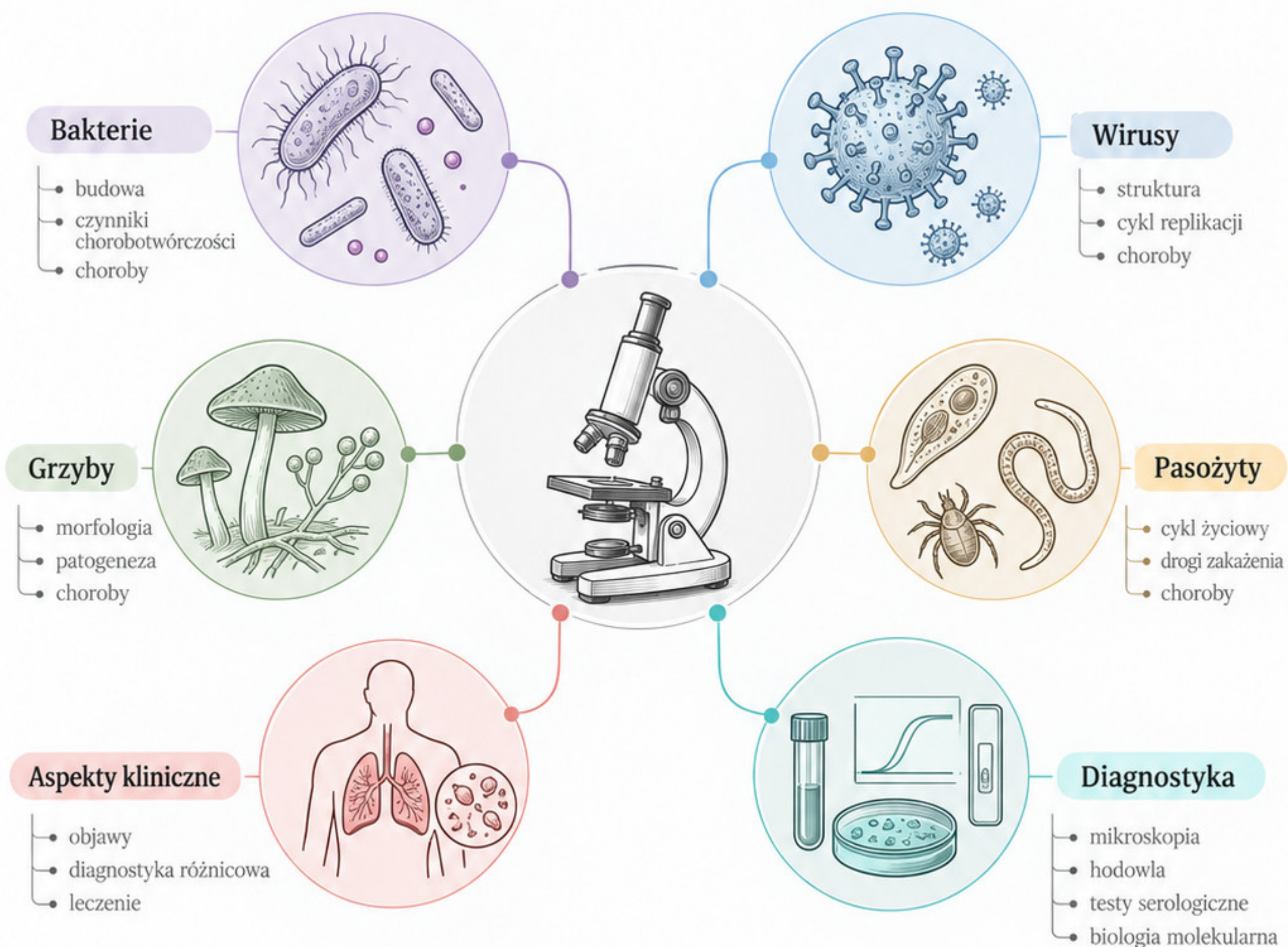

Mapy Myśli z Mikrobiologii

50 stron wizualnych powtórek
z najważniejszych zagadnień

Copyright i informacja edukacyjna

Mapy Myśli z Mikrobiologii

Copyright

© Materiał edukacyjny.
Wszelkie prawa zastrzeżone.

Cel materiału

- szybkie powtórki z mikrobiologii medycznej
- łączenie patogenów z budową, diagnostyką i chorobami
- wsparcie przed egzaminami, zajęciami i praktykami

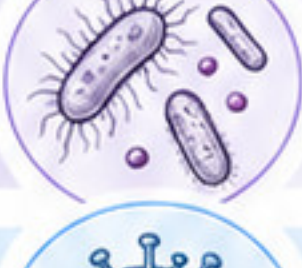

Ważna informacja

- materiał ma charakter edukacyjny
- nie zastępuje podręczników, zajęć ani aktualnych zaleceń
- nazewnictwo i wiedza mogą się aktualizować
- decyzje kliniczne wymagają szerszego kontekstu

Dla studentów kierunków medycznych i pokrewnych.

02 | Spis treści

00		Okładka
01		Copyright i informacja edukacyjna
02		Spis treści
03		Wprowadzenie
04–09		Fundamenty mikrobiologii
10–21		Bakterie o znaczeniu medycznym
22–29		Wirusy o znaczeniu medycznym
30–34		Grzyby o znaczeniu medycznym
35–39		Pasożyty o znaczeniu medycznym
40–45		Diagnostyka, leczenie i kontrola zakażeń
46–49		Integracja kliniczna i szybka powtórka

Jak efektywnie uczyć się z map myśli?

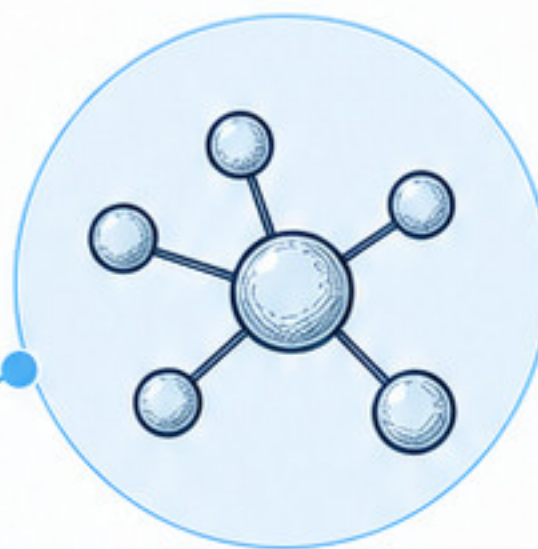
Czytaj od centrum

- zacznij od pojęcia głównego

Łącz fakty

- patogen, transmisja, objawy, diagnostyka

Myśl klinicznie

- łącz mikrobiologię z przypadkami

Szukaj różnic

- nie myl podobnych drobnoustrojów

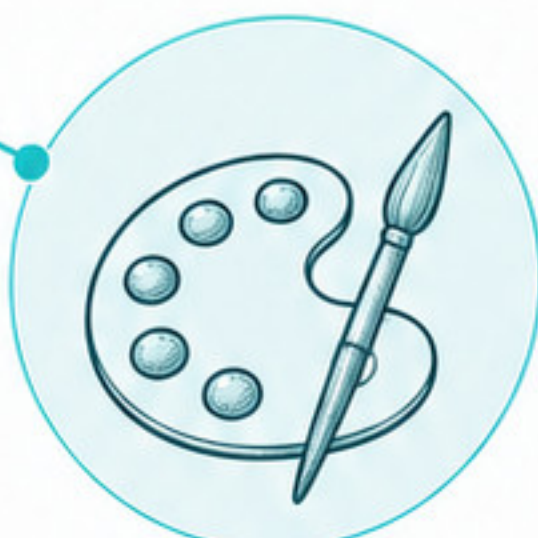
Powtarzaj aktywnie

- zakrywaj gałęzie i odtwarzaj z pamięci

Używaj kolorów

- bakterie, wirusy, grzyby, pasożyty, diagnostyka

Jak korzystać z map myśli?

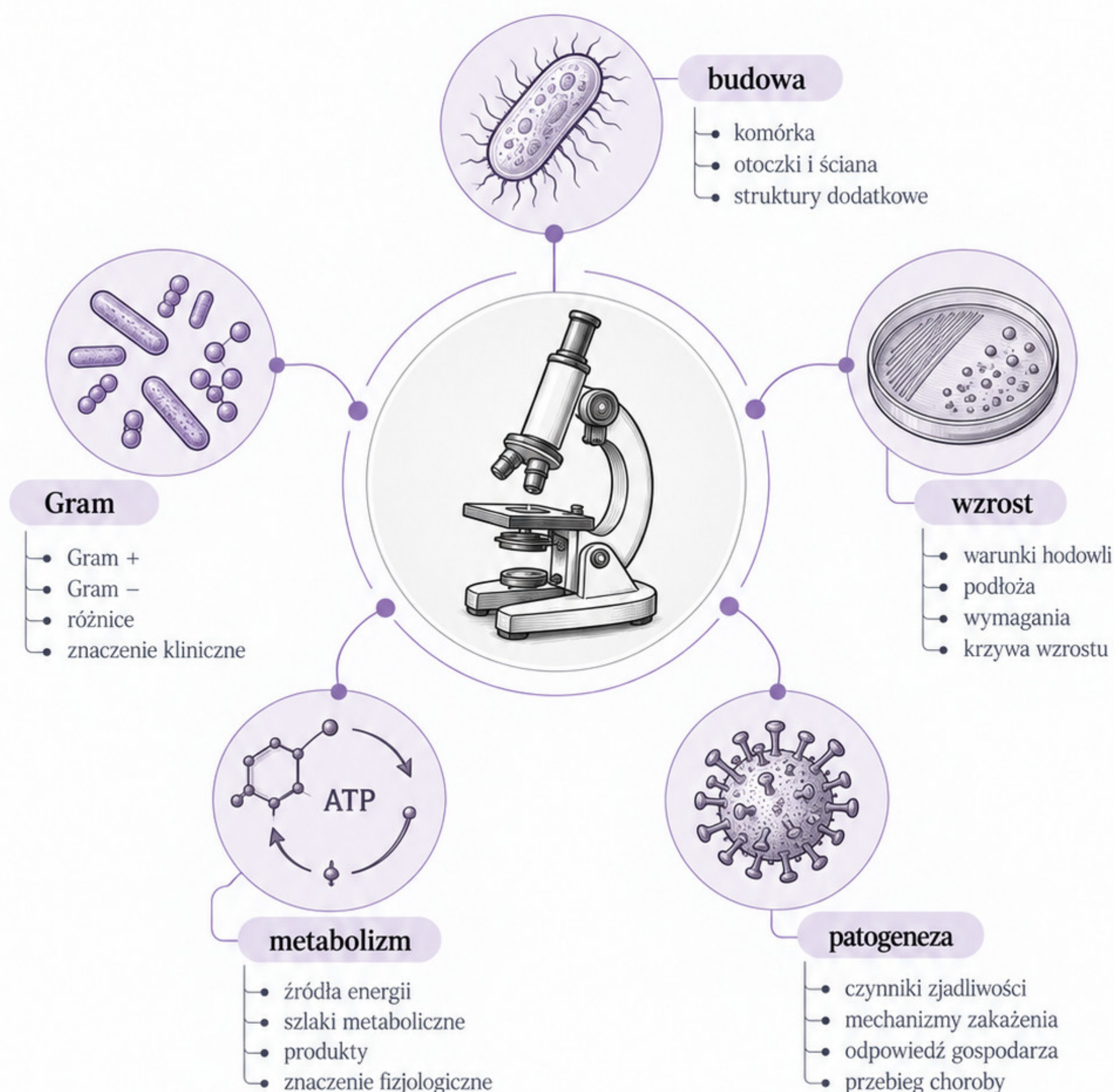
Kod kolorów w mapach

	bakterie	= stonowany fiolet
	wirusy	= jasny niebieski
	grzyby	= szalwiowa zieleń

	pasożyty	= delikatny bursztyn
	korelacje kliniczne	= przygaszony koral
	diagnostyka	= turkus

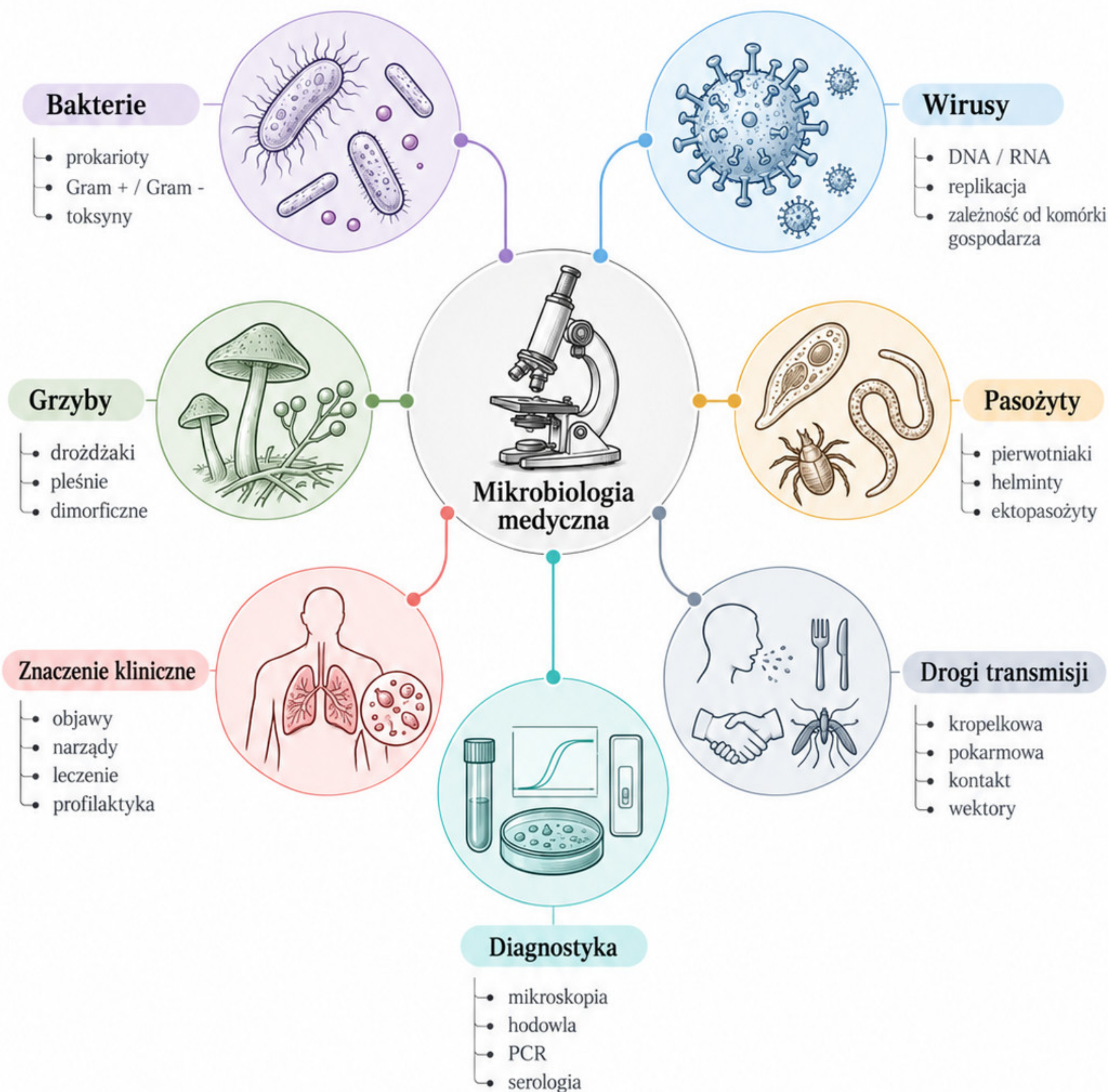
04 | Fundamenty mikrobiologii

Podstawy potrzebne do zrozumienia drobnoustrojów, zakażeń i diagnostyki.

05 | Mikrobiologia w jednym spojrzeniu

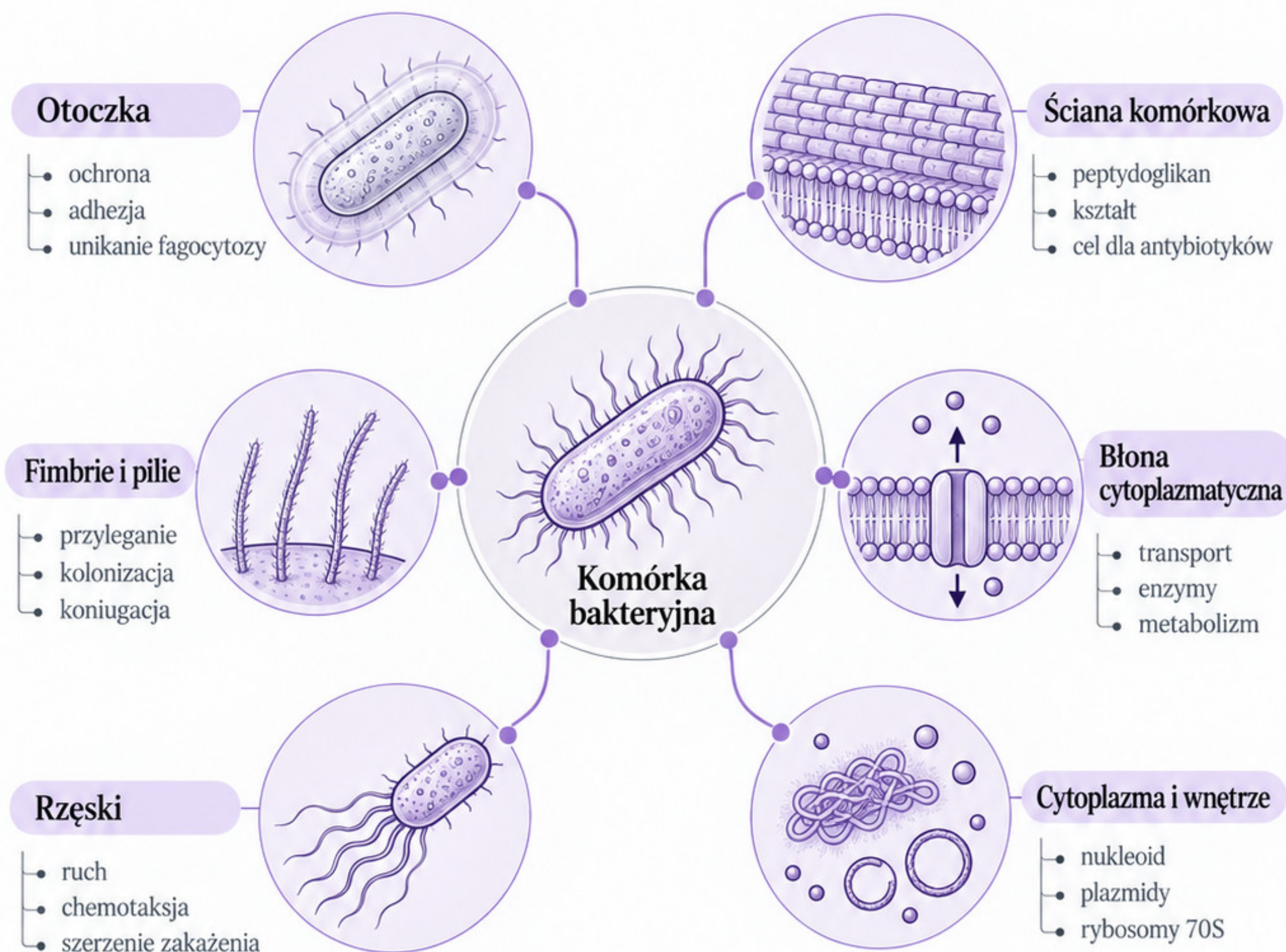
Najważniejsze zagadnienia, które tworzą całość

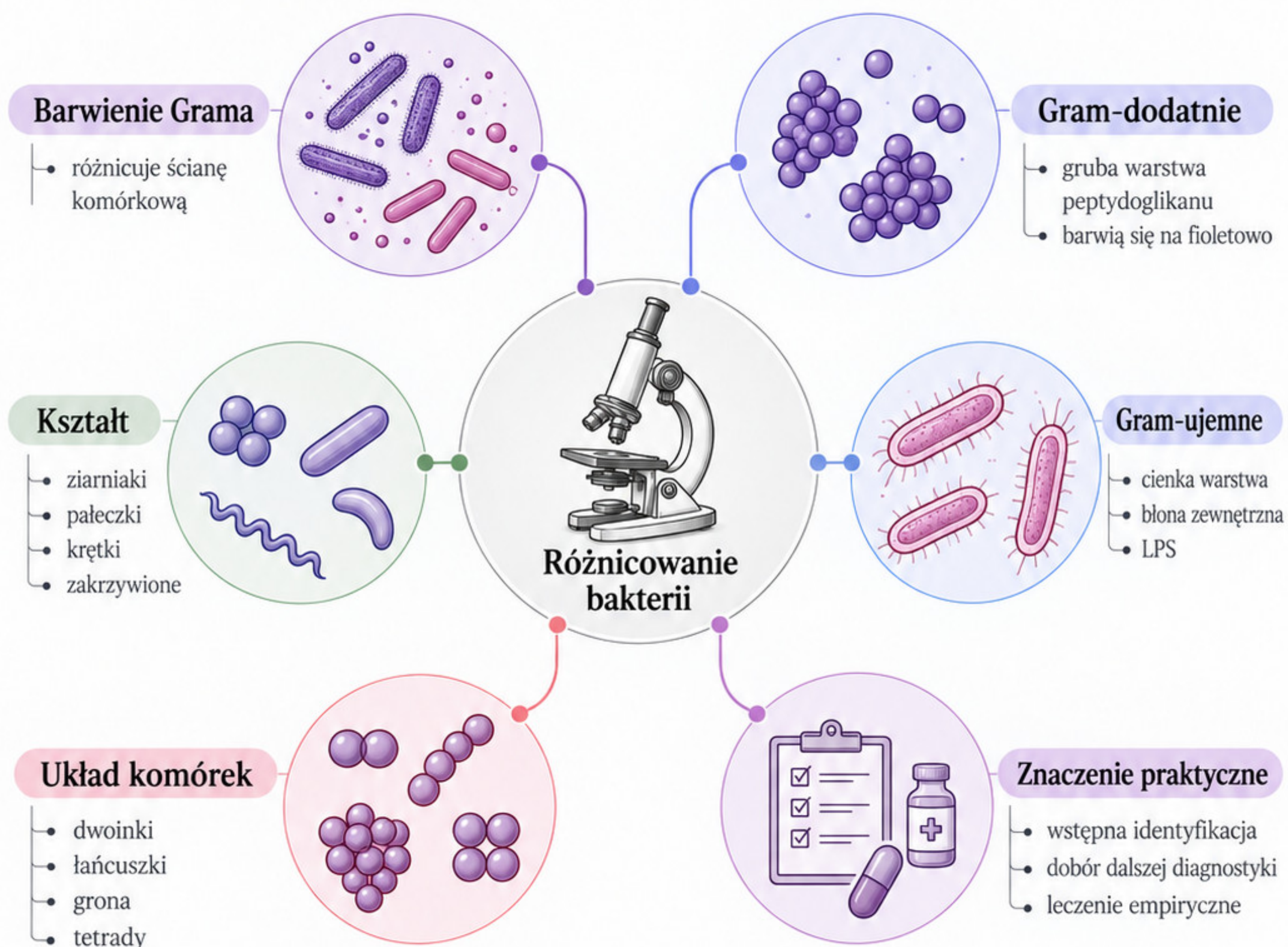
06 | Budowa bakterii:

struktura → funkcja → znaczenie

Jak elementy budowy komórki bakteryjnej warunkują jej funkcje i znaczenie kliniczne

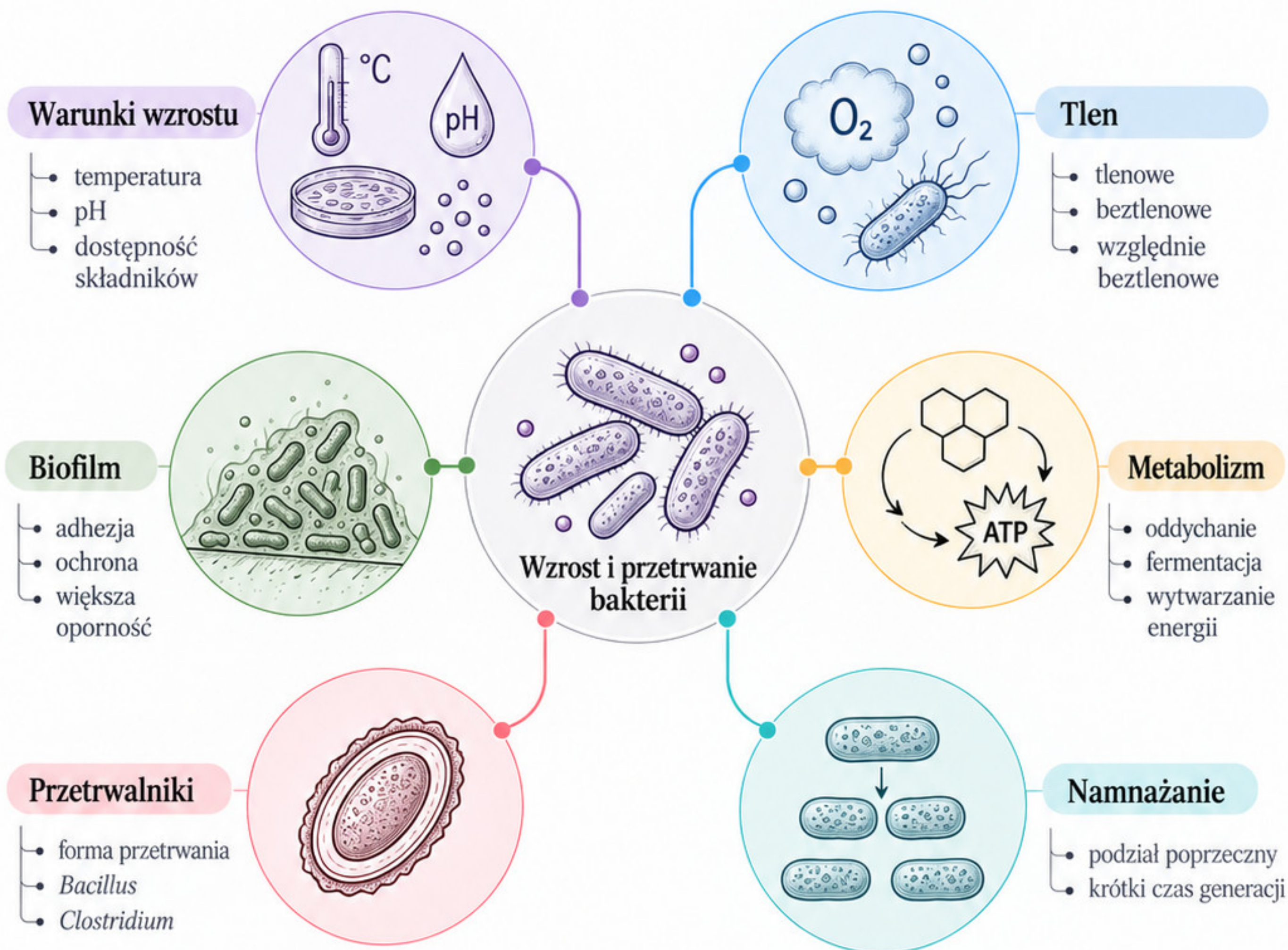

07 | Gram, kształt i układ bakterii

Wzrost, metabolizm, przetrwalniki i biofilm

Najważniejsze zagadnienia, które tworzą całość

09 | Patogeneza: od kolonizacji do choroby

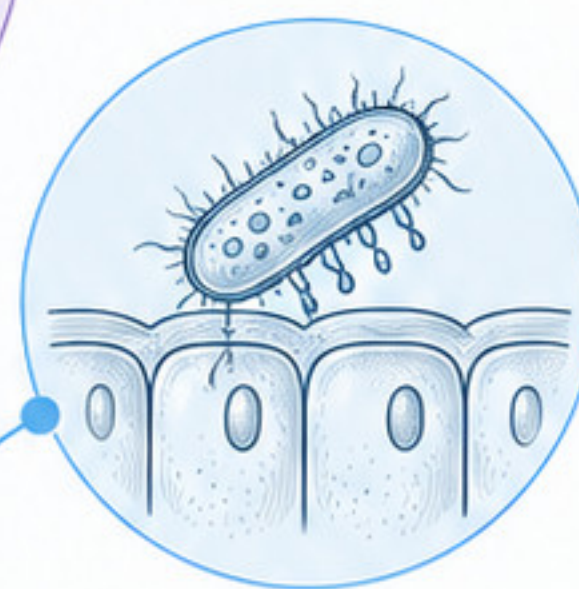
Transmisja i wejście

- droga kropelkowa
- pokarmowa
- kontakt
- wektory

Adhezja

- przyleganie do tkanek

Uszkodzenie gospodarza

- toksyny
- enzymy
- stan zapalny

Jak powstaje zakażenie?

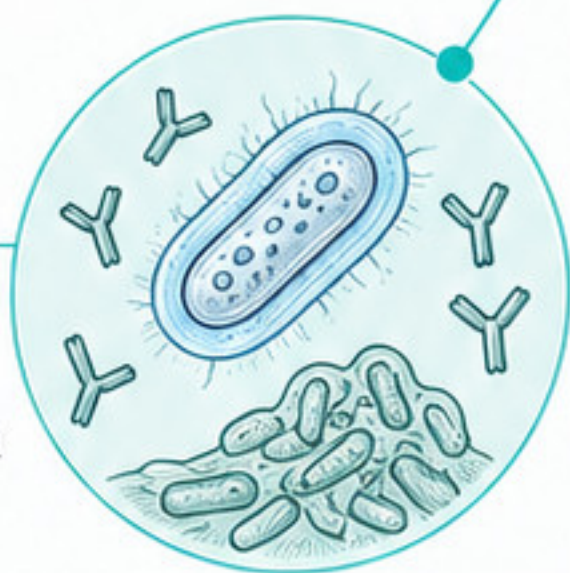
Kolonizacja

- namnażanie na powierzchni lub w niszy

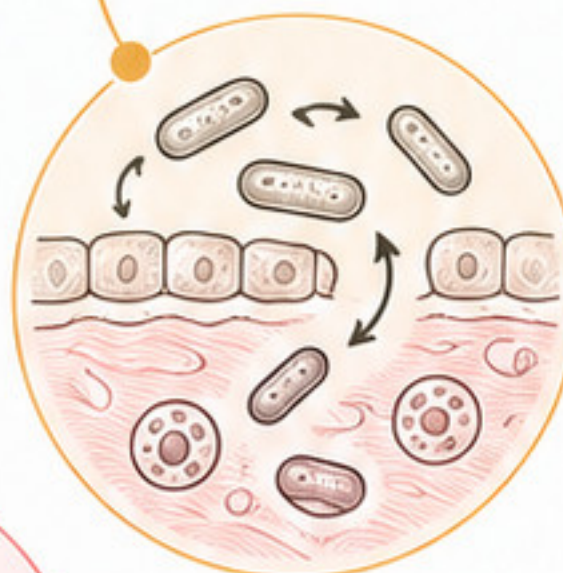
Unikanie odporności

- otoczka
- zmienność antygenowa
- biofilm

Inwazja i szerzenie

- przekraczanie barier
- zajęcie tkanek

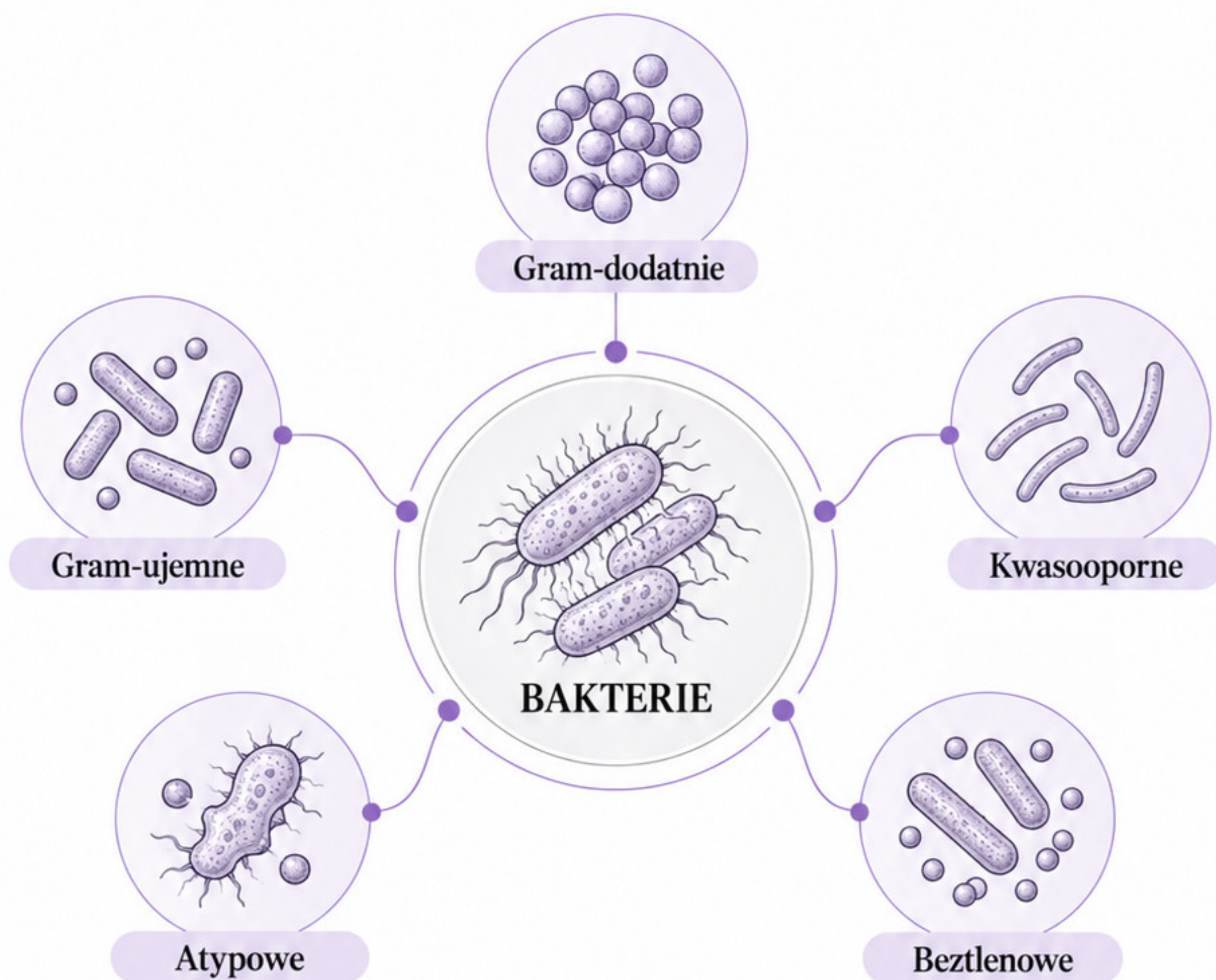
Obraz kliniczny

- objawy
- powikłania
- wynik zakażenia

Bakterie o znaczeniu medycznym

Rozpoznawaj grupy, porównuj cechy, łącz bakterie z obrazem klinicznym.

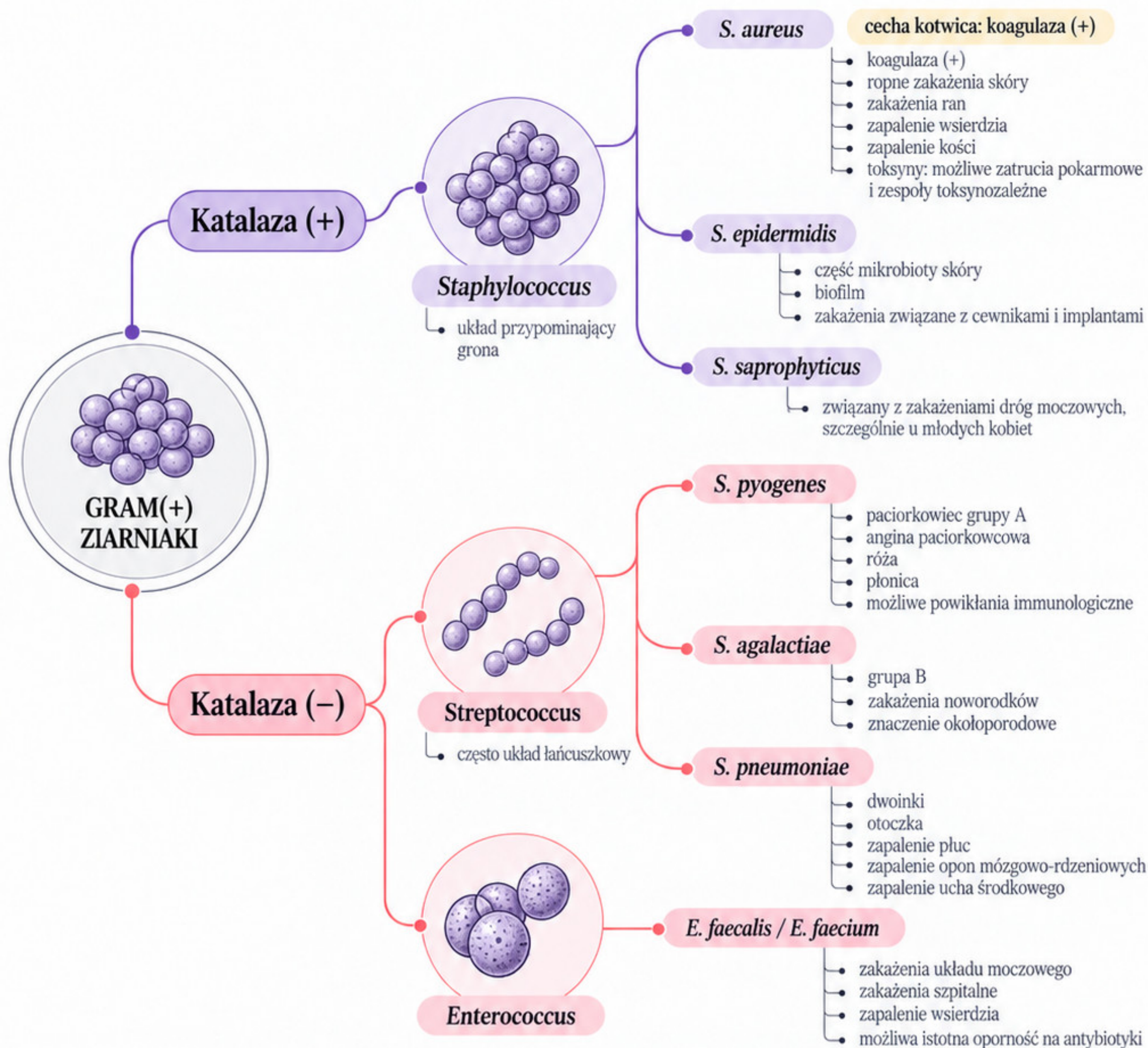
Zasada modułu:

Nie próbuj zapamiętywać każdej bakterii osobno. Najpierw znajdź jej miejsce w systemie, a dopiero potem dodaj cechy charakterystyczne.

Gram-dodatnie ziarniaki

— najważniejsze różnice

Katalaza = enzym rozkładający nadtlenek wodoru. Test katalazowy pomaga w szybkim różnicowaniu wybranych Gram-dodatnich ziarniaków.

Nie pomył

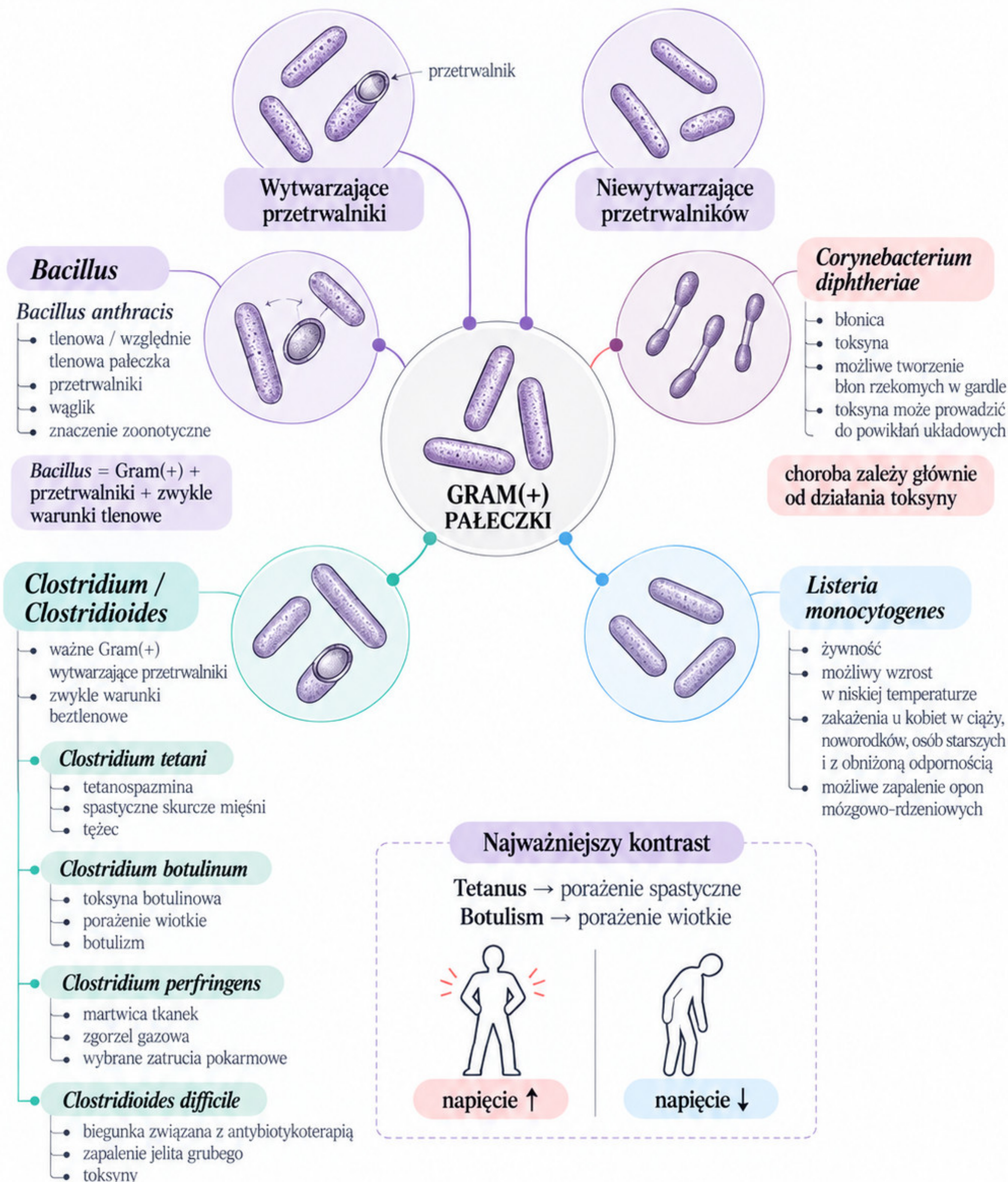
- Staphylococcus* = katalaza (+)
- Streptococcus* / *Enterococcus* = katalaza (-)

Szybkie skojarzenia

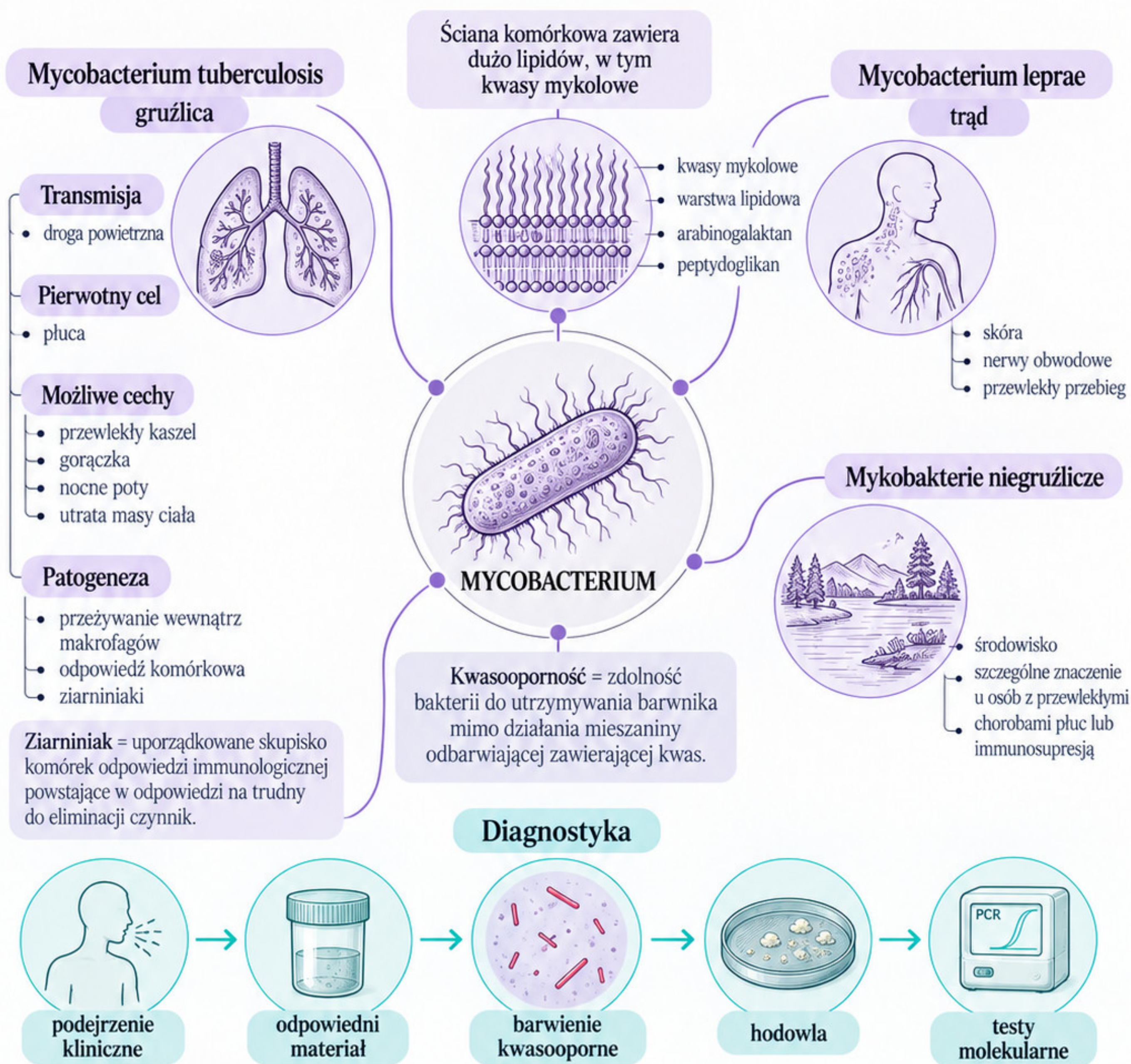

- S. aureus* → ropienie + toksyny
- S. epidermidis* → implant + biofilm
- S. pneumoniae* → otoczką + płuca/opony

Gram-dodatnie pałeczki — przetrwalniki, toksyny i charakterystyczne obrazy

13 | Mycobacterium – kiedy klasyczne barwienie Gram to za mało

Nie pomył

- Mycobacterium ≠ typowa bakteria Gram-dodatnia
- Może mieć cechy strukturalne zbliżone do Gram-dodatnich, ale w praktyce diagnostycznej kluczowa jest kwasooporność.

14

Gram-ujemne ziarniaki i ziarniakopalczki

Neisseria meningitidis

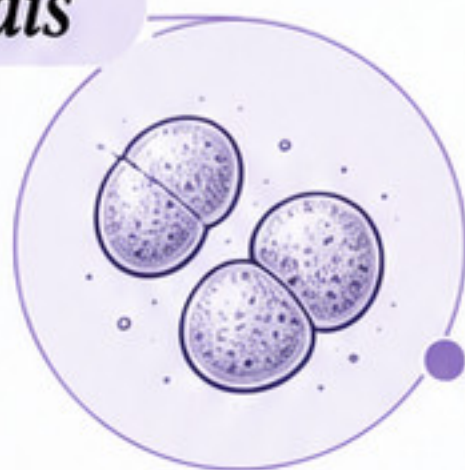
- Gram-ujemne dwinki
- otoczką
- kolonizacja nosogardła
- możliwe zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych
- meningokokemia

gorączka +
objawy oponowe +
wybroczyny

Nie każdy przypadek przebiega
z typowym zestawem objawów.

Neisseria gonorrhoeae

- Gram-ujemne dwinki
- rzeżączka
- zakażenia dróg moczowo-płciowych
- możliwe zapalenie narządów miednicy mniejszej
- możliwe zakażenie noworodka podczas porodu

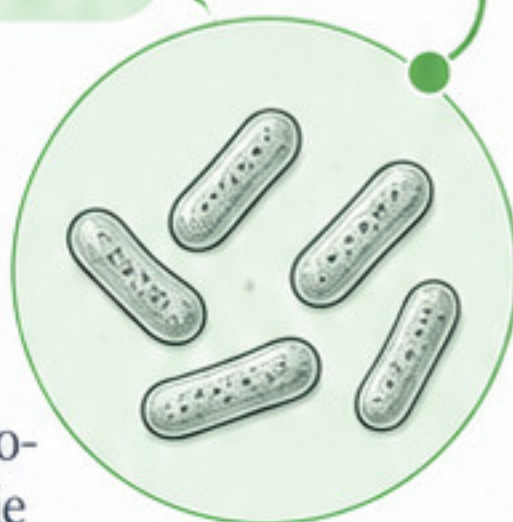

**GRAM(-):
DWOINKI I MAŁE
PAŁECZKI**

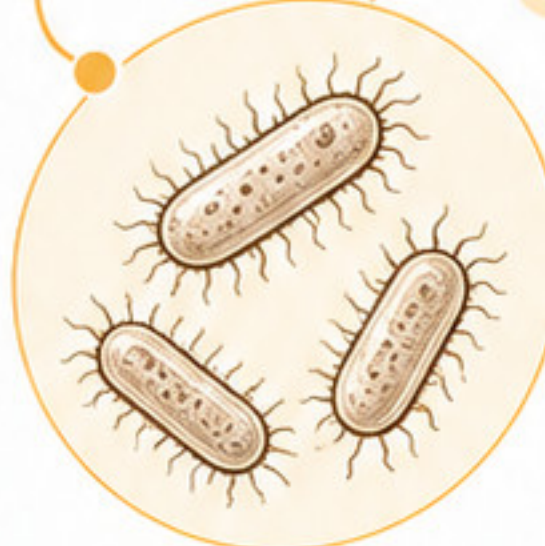
Haemophilus influenzae

- mała Gram-ujemna ziarniakopalczka
- drogi oddechowe
- zapalenie ucha
- zapalenie nagłośni
- zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych, szczególnie w kontekście szczepów otoczkowych

Bordetella pertussis

- krztusiec
- kolonizacja nabłonka dróg oddechowych
- toksyny
- napadowy kaszel

Mini-porównanie *Neisseria*

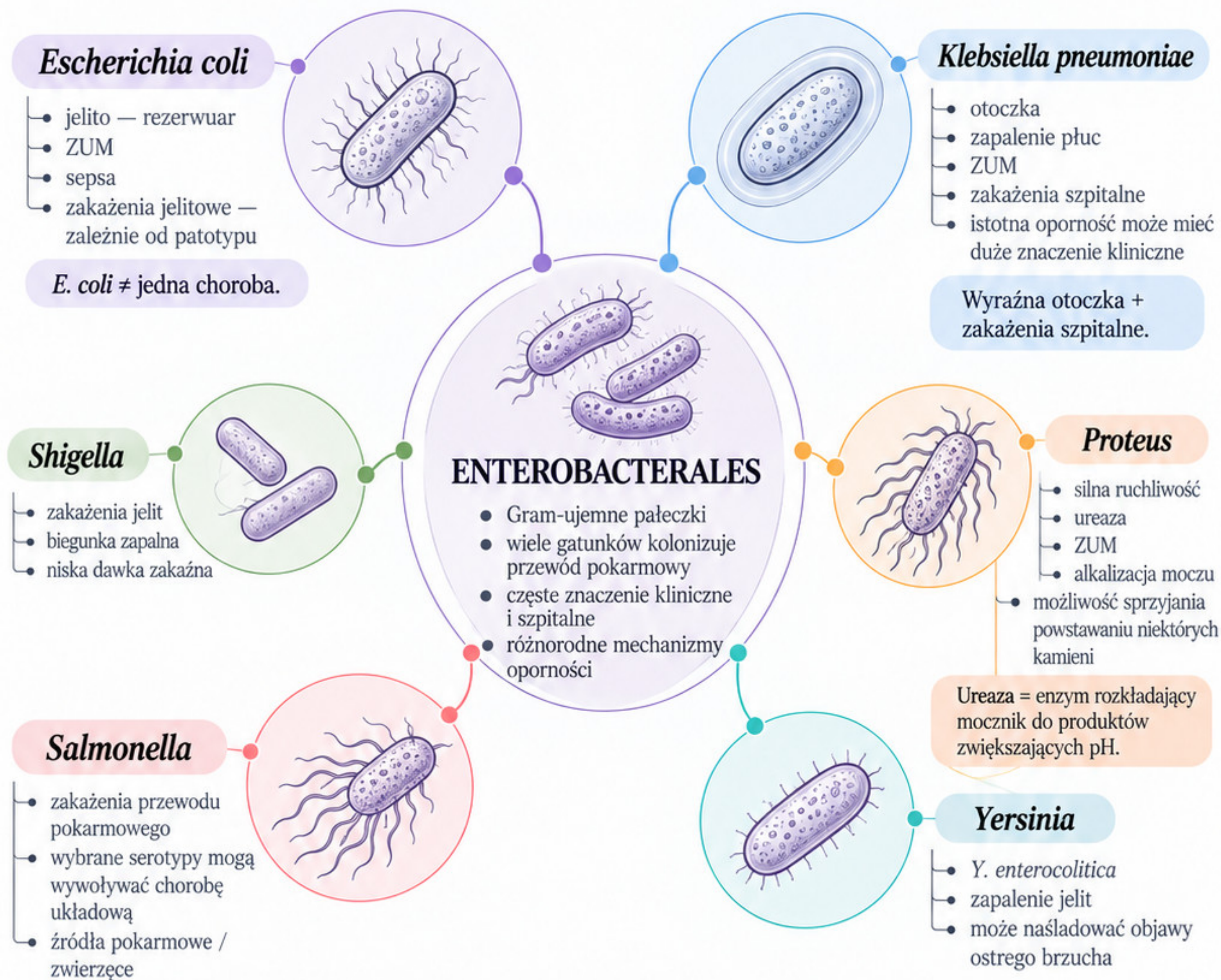
<i>N. meningitidis</i>	<i>N. gonorrhoeae</i>
• otoczką • nosogardło • opony / krew	• brak klasycznej otoczką polisacharydowej o znaczeniu takim jak u meningokoków • drogi moczowo-płciowe • STI

Szybka orientacja

Dwoinka + opony	→	<i>N. meningitidis</i>
Dwoinka + STI	→	<i>N. gonorrhoeae</i>
Napadowy kaszel	→	<i>B. pertussis</i>

16 | Enterobacterales — jedna rodzina, wiele obrazów klinicznych

Uporządkować grupę, która często sprawia studentom trudność przez dużą liczbę podobnych bakterii.

Pasek porównawczy

Ureaza

Proteus

Silna otoczką

Klebsiella

Najczęstsze ZUM

często *E. coli*

Biegunka zapalna

myśl m.in. o *Shigella*

Pseudomonas, Vibrio, Campylobacter i Helicobacter

Pseudomonas aeruginosa

- niefermentująca Gram-ujemna pałeczka
- środowiska wilgotne
- biofilm
- zakażenia oportunistyczne
- istotna oporność na wiele leków

Konteksty kliniczne

- oparzenia
- zakażenia dróg oddechowych u pacjentów szczególnie narażonych
- cewniki
- zakażenia szpitalne

Skojarzenie

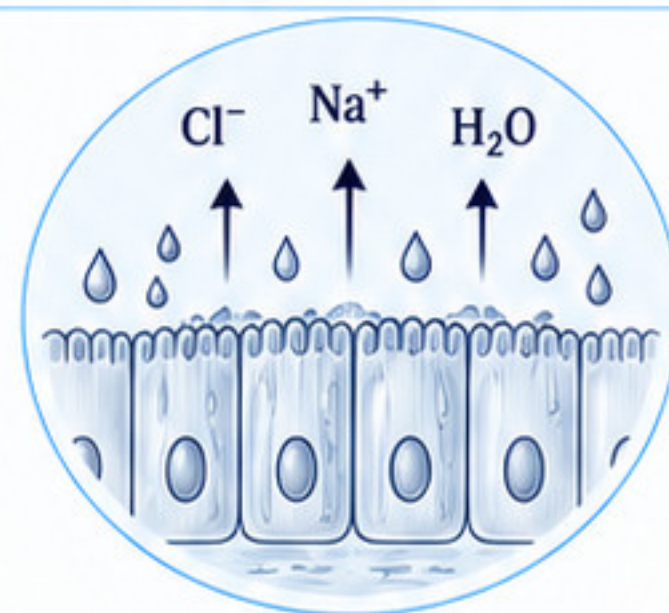
wilgoć + biofilm + oporność

Vibrio cholerae

- zakrzywiona pałeczka
- woda / żywność
- toksyna choleryczna
- masywna wodnista biegunka
- utrata płynów i elektrolitów

Mechanizm działania toksyny

toksyna → ↑ wydzielania jonów i wody do światła jelita → biegunka

GRAM(−) PAŁECZKI:
CECHY, KTÓRE JE
WYRÓŻNIAJĄ

Campylobacter jejuni

- zakrzywiona Gram-ujemna pałeczka
- żywność, szczególnie niedogotowany drób
- zapalenie jelit
- gorączka / ból brzucha / biegunka

Konteksty kliniczne

Możliwe późniejsze powikłania immunologiczne.

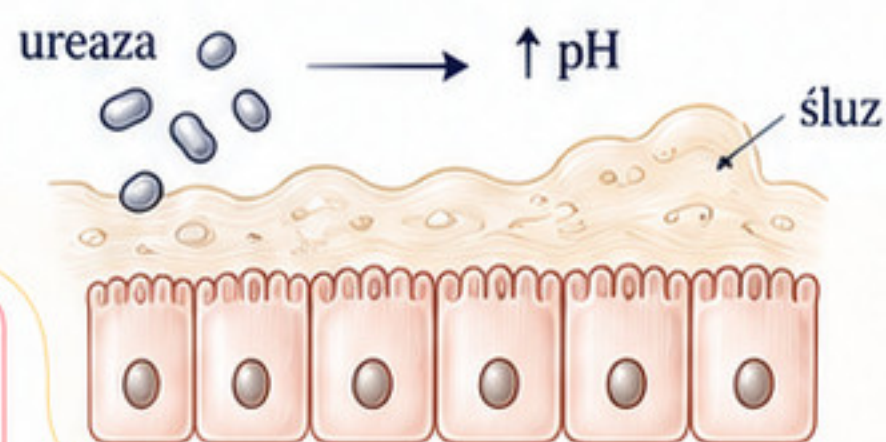

Helicobacter pylori

- zakrzywiona bakteria
- ureaza
- kolonizacja żołądka
- przewlekłe zapalenie błony śluzowej
- choroba wrzodowa
- zwiększone ryzyko wybranych nowotworów żołądka

Mechanizm przetrwania

ureaza → lokalna neutralizacja kwasu → przeżycie w śluzie żołądka

Nie pomył

- Proteus — ureaza + ZUM
- H. pylori — ureaza + żołądek

Bakterie beztlenowe – myśl o miejscu, zapachu i uszkodzeniu tkanek

Bakterie beztlenowe mają szczególne znaczenie tam, gdzie występuje: mała dostępność tlenu, martwica, głębokie kieszenie zakażenia, zaburzenie prawidłowej bariery anatomicznej.

Clostridia

- *C. perfringens*
 - martwica mięśni
 - gaz w tkankach
- *C. tetani*
 - neurotoksyna
 - skurcze spastyczne
- *C. botulinum*
 - neurotoksyna
 - porażenie wiotkie
- *C. difficile*
 - jelito
 - antybiotykoterapia
 - toksyny

Więcej na str. 12

Bacteroides fragilis

- część mikrobioty jelita grubego
- problem po przedostaniu się poza naturalne miejsce
- zakażenia wewnątrzbrzuszne
- ropnie

Mikrobiota staje się patogenem po przerwaniu bariery.

Fusobacterium

- jama ustna / gardło
- wybrane zakażenia głowy i szyi
- możliwe ciężkie powikłania zakrzepowe w określonych zespołach klinicznych

Prevotella

- jama ustna
- błony śluzowe
- zakażenia związane z florą własną

BEZTLENOWCE

Beztlenowce podejrzewaj, gdy widzisz:

- ropień
- martwicę
- zakażenie głębokie
- tkankę o słabym ukrwieniu
- zakażenie po perforacji jelita
- zakażenie mieszane

Zakażenie polimikrobowe =

zakażenie, w którym uczestniczy więcej niż jeden gatunek mikroorganizmu.

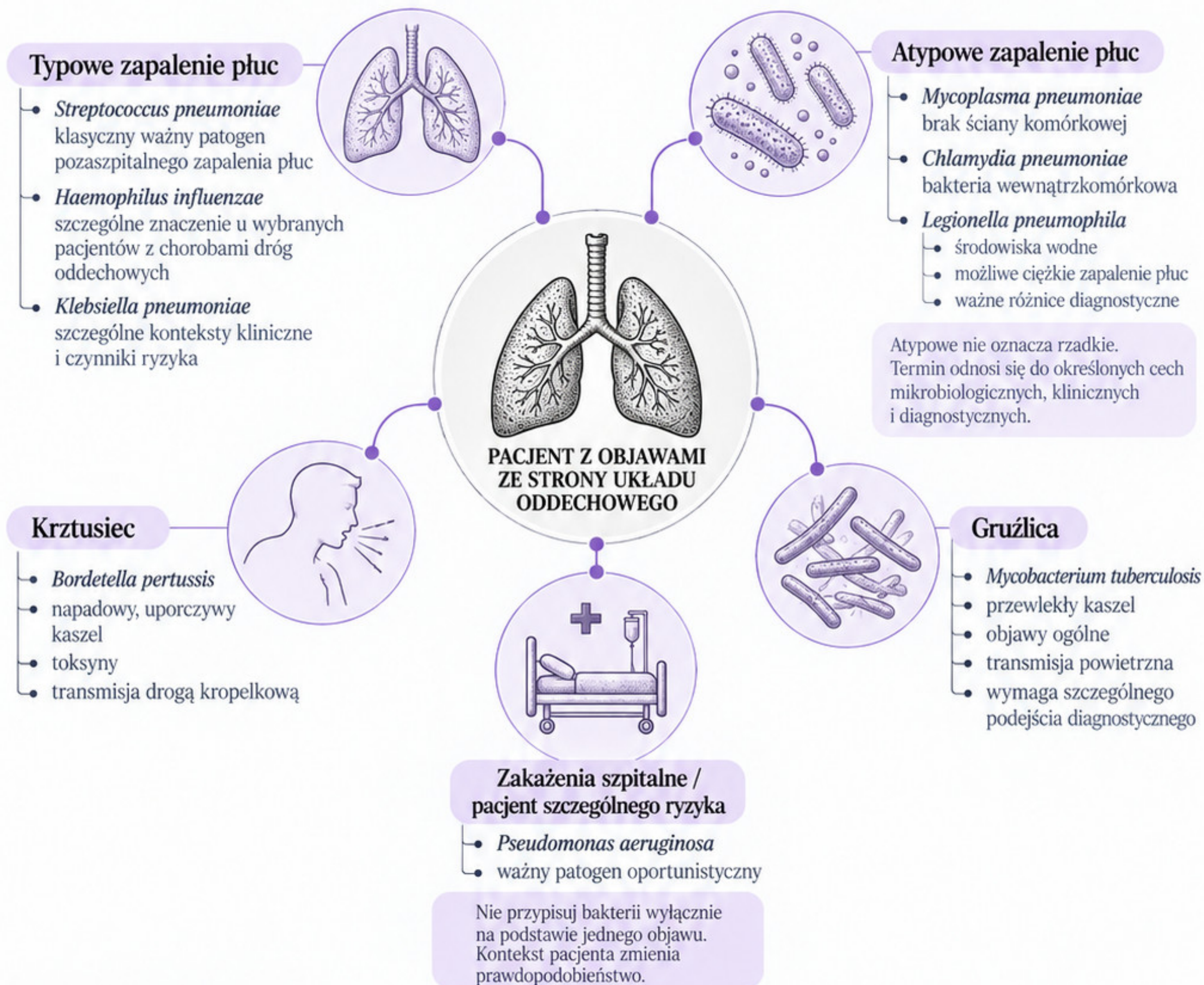

Pułapka

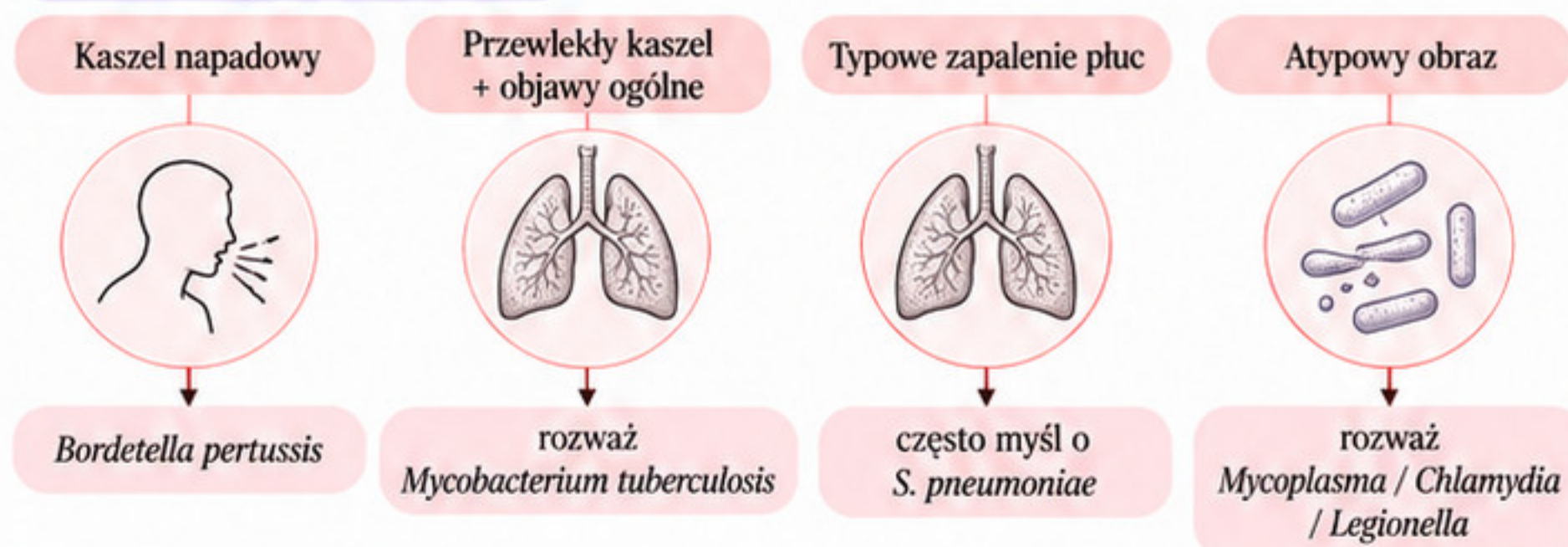
- Obecność bakterii w prawidłowej mikrobiocie nie oznacza, że zawsze jest ona nieszkodliwa.
- Lokalizacja ma znaczenie.

Zakażenia układu oddechowego — od objawu do bakterii

Zamiast: bakteria → choroba, student ma przećwiczyć:
obraz kliniczny → grupa możliwych bakterii → cecha różnicująca.

Dolna mapa różnicowa

Myśl klinicznie

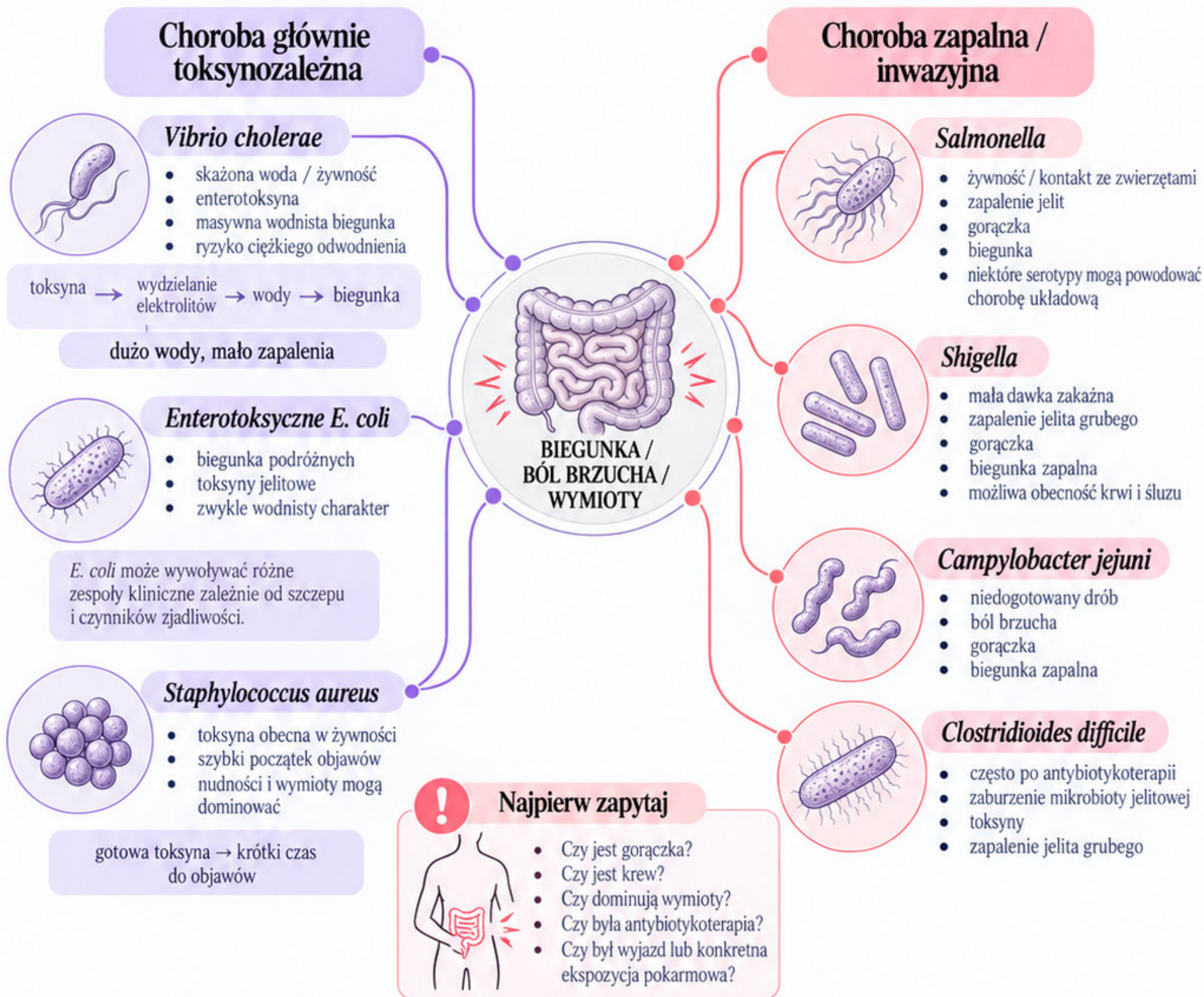

- wiek + środowisko
- czas trwania
- choroby współistniejące
- ekspozycja
- obraz kliniczny

Na kolejnych mapach zastosujesz ten sam schemat do przewodu pokarmowego i układu moczowo-płciowego.

Zakażenia przewodu pokarmowego – objaw, mechanizm i patogen

Naucz się odróżniać najważniejsze bakteryjne zakażenia przewodu pokarmowego na podstawie mechanizmu, charakteru biegunki i ekspozycji.

Pasek różnicujący

Wodnista + odwodnienie

↓
Vibrio / enterotoksyczne mechanizmy

Krew + stan zapalny

↓
Shigella / *Campylobacter* / inne patogeny inwazyjne

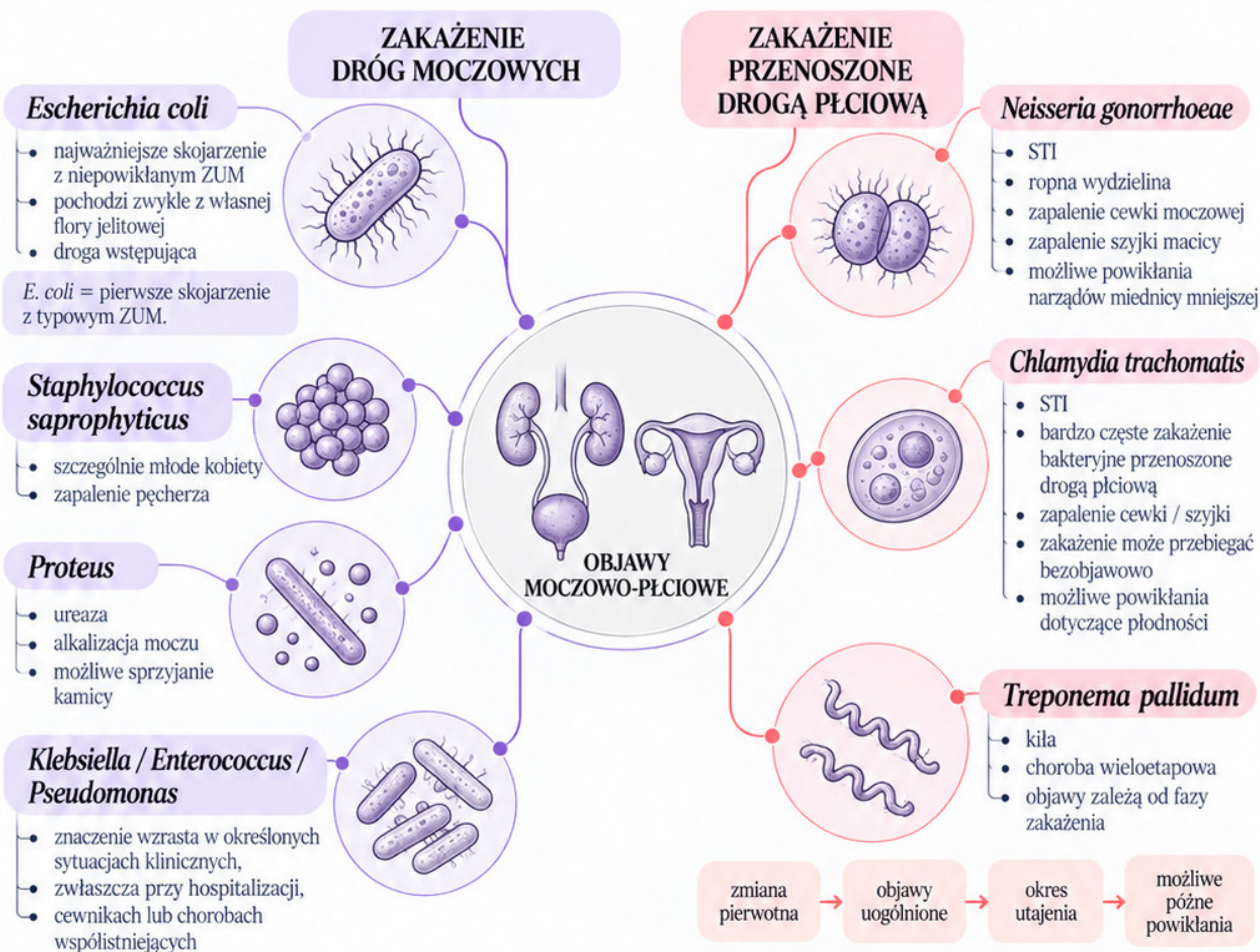
Po antybiotyku

↓
C. difficile

Nagle wymioty po żywności

↓
rozważ toksynę już obecną w pokarmie

ZUM i STI – lokalizacja zmienia listę patogenów

Schemat ZUM

kolonizacja okolicy okołocewkowej

wejście do cewki

pęcherz

możliwe szerzenie do nerek

! Nie pomył

- Dysuria nie oznacza automatycznie ZUM. Może występować również w zapaleniu cewki związanym z STI.

Mapa decyzji

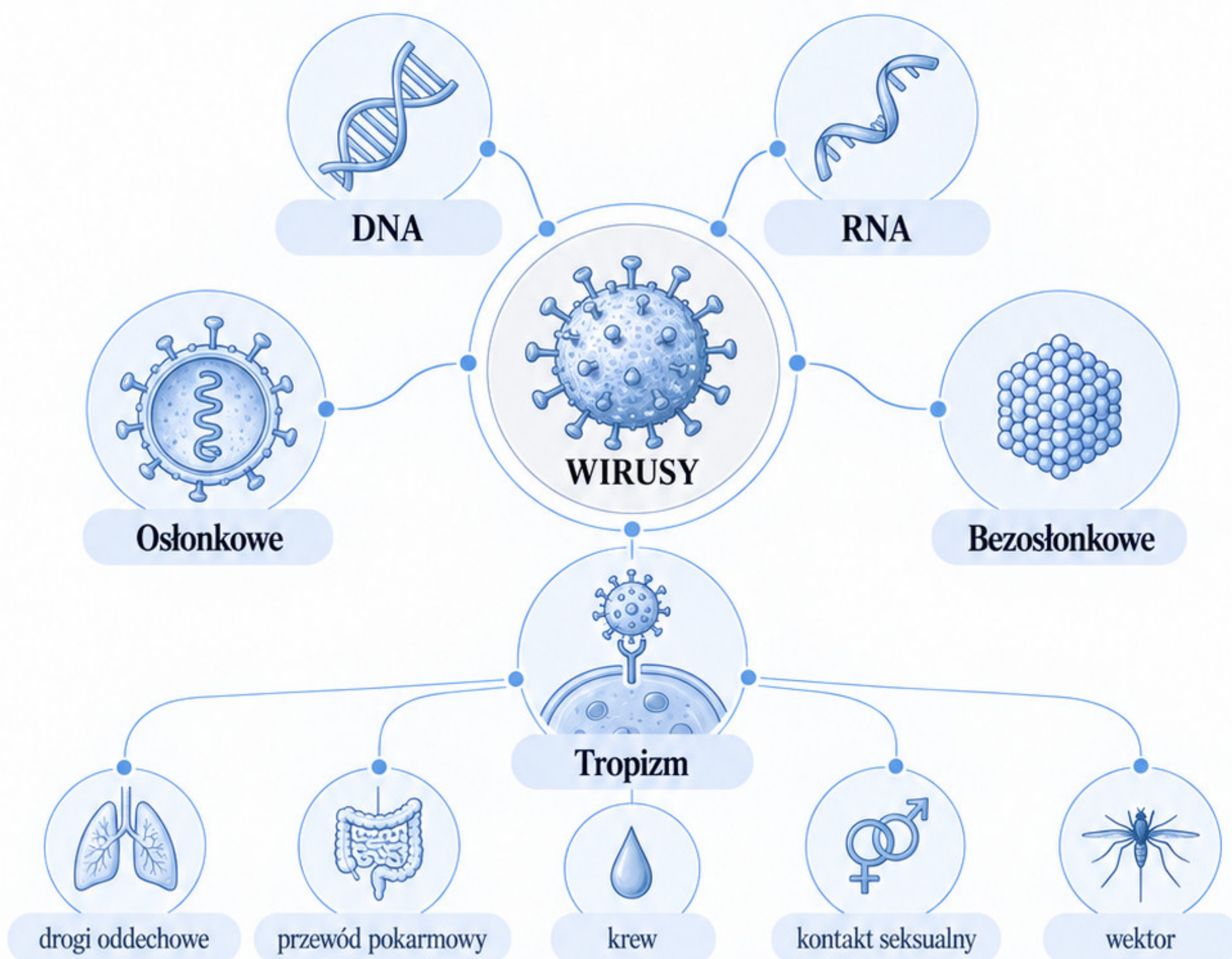

- częstomocz + parcie + ból nadłonowy → myśl o ZUM
- wydzielina z cewki / ekspozycja seksualna → myśl o STI
- brak objawów nie wyklucza zakażenia → szczególnie w przypadku *Chlamydia*

Wirusy o znaczeniu medycznym

DNA czy RNA? Ośłonka czy jej brak? Tropizm, transmisja i mechanizm choroby.

Zbuduj prostą strukturę, dzięki której uporządkujesz wirusy według: materiał genetyczny → ośłonka → droga transmisji → tropizm → choroba.

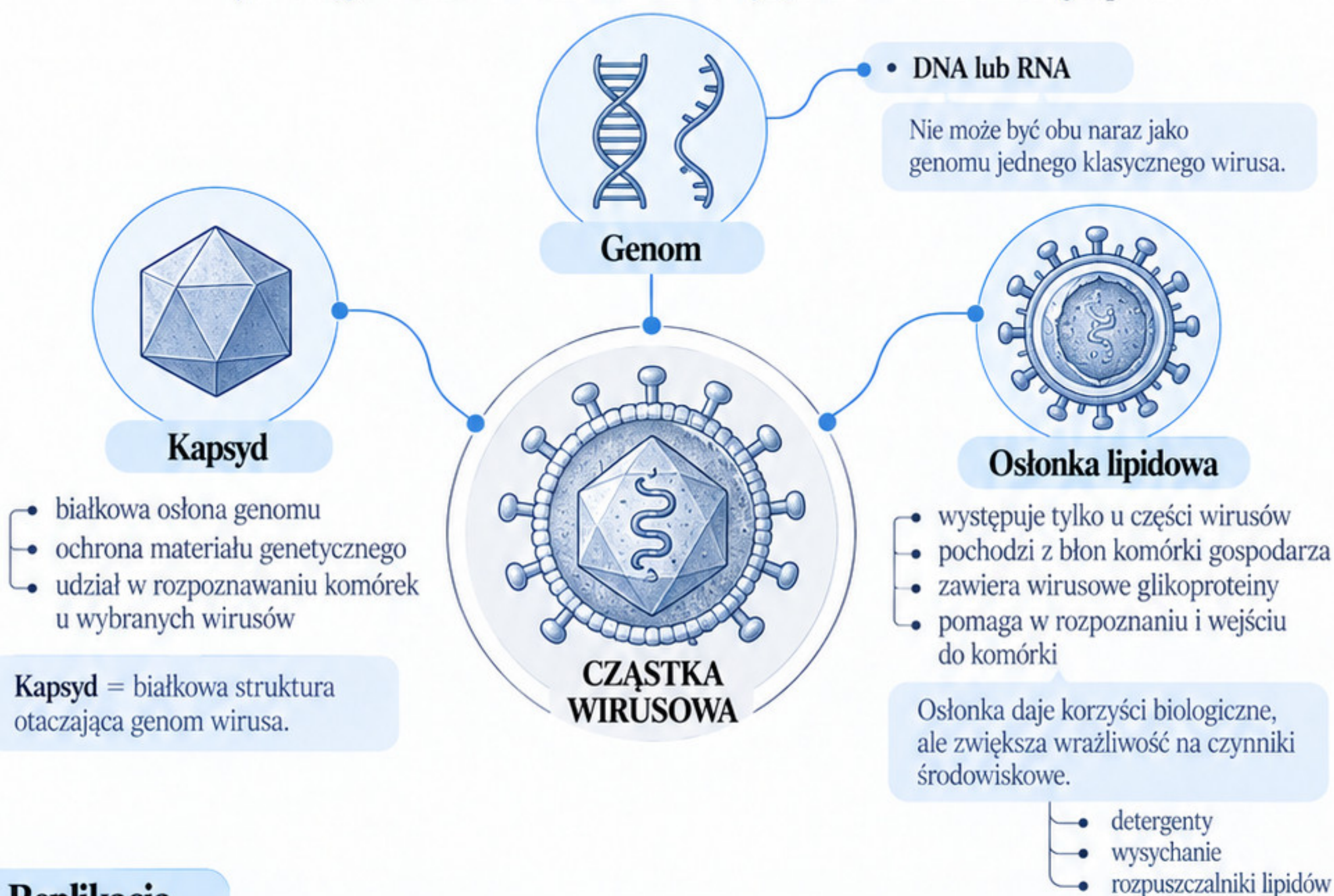
Zasada modułu:

1. Jaki ma genom?
2. Czy ma ośłonkę?
3. Jak się przenosi?
4. Jakie komórki preferuje?
5. Jaką chorobę wywołuje?

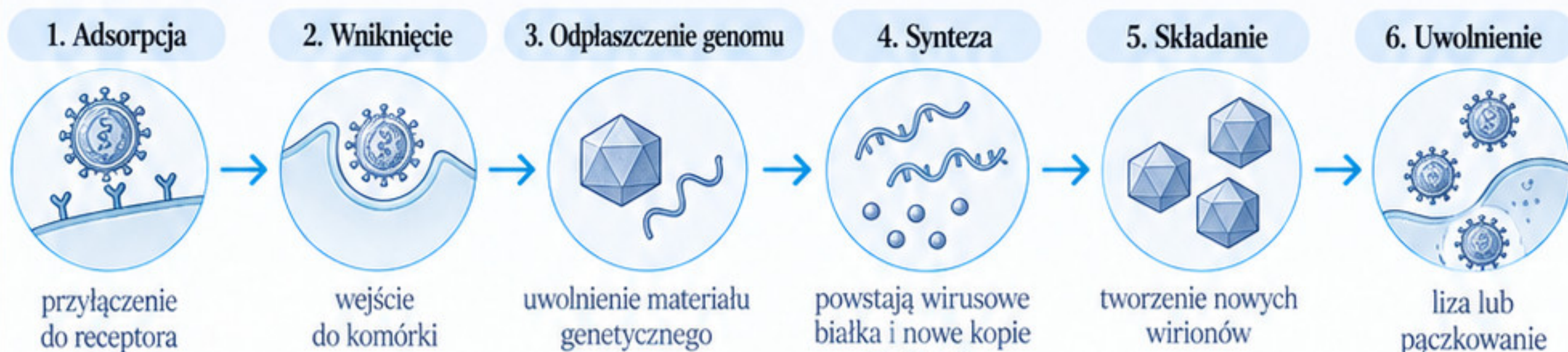
Tropizm wirusowy = preferencja wirusa do zakażania określonych komórek, tkanek lub narządów.

Wirus – prosty w budowie, zależny od gospodarza

Poznaj budowę wirusa i jego cykl życiowy. Zwróć uwagę, jak osiąga zdolność do namnażania wyłącznie w komórkach gospodarza.

Replikacja

Adsorpcja = specyficzne przylączenie wirusa do receptora na komórce.

Pączkowanie = opuszczanie komórki poprzez błonę, często z uzyskaniem osłonki lipidowej.

Najważniejszy koncept

Wirus nie rozmnaża się samodzielnie. Wykorzystuje aparat komórki gospodarza.

Wirusy DNA – uporządkuj je według narządu i obrazu klinicznego

Herpesviridae

zakażenie pierwotne →
latencja → możliwa reaktywacja

HSV-1 / HSV-2

- zmiany pęcherzykowe
- zakażenia błon śluzowych i skóry
- możliwe zajęcie układu nerwowego
- HSV-2 silnie kojarzony z zakażeniami genitalnymi, ale lokalizacja nie jest absolutna.

VZV

- ospa wietrzna
- później możliwy półpasiec
- zakażenie pierwotne → latencja w zwojach czuciowych → reaktywacja.

Latencja = stan, w którym genom wirusa pozostaje w organizmie bez ciągłego wytwarzania dużej liczby nowych wirionów.

EBV

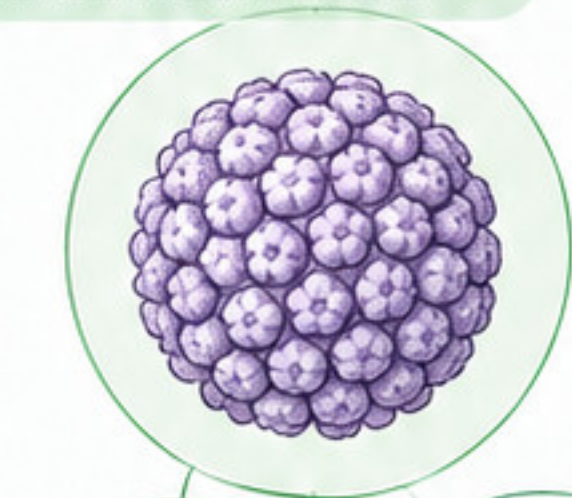
- mononukleozą zakaźną
- limfocyty B
- związki z wybranymi nowotworami.

CMV

- szczególne znaczenie w ciąży i immunosupresji
- może wywoływać zakażenia wrodzone.

- zakażenie nabłonka
- brodawki
- niektóre typy onkogenne
- związek m.in. z rakiem szyjki macicy i innymi nowotworami anogenitalnymi oraz części jamy ustnej i gardła.

Papillomaviridae / HPV

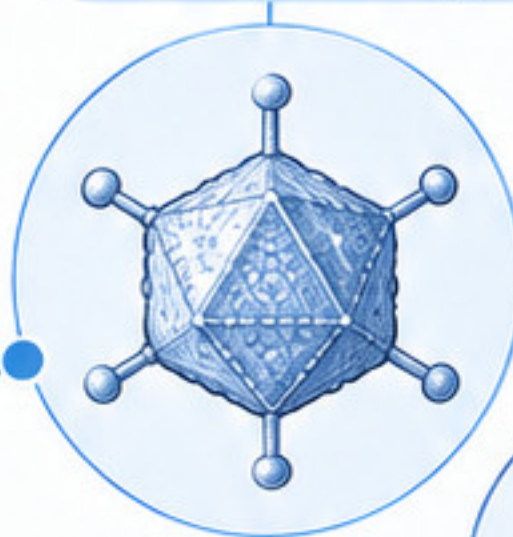

szyjka macicy

brodawka skórna

Adenowirusy

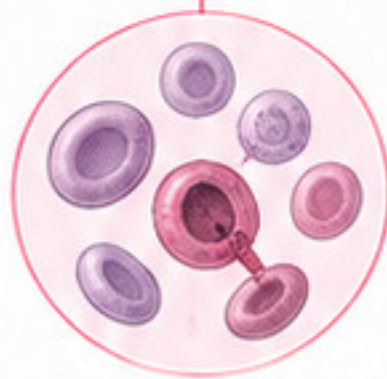
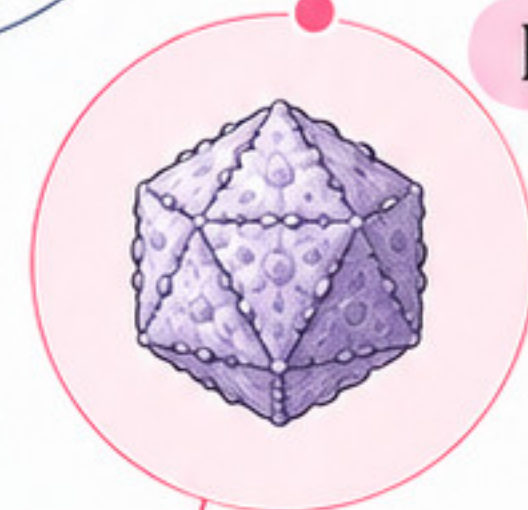
- zakażenia dróg oddechowych
- zapalenie spojówek
- możliwe zakażenia przewodu pokarmowego

oddechowe + spojówkowe

Parvovirus B19

- mały wirus DNA
- tropizm do prekursorów erytrocytów
- rumień zakaźny
- możliwe znaczenie u osób z chorobami hematologicznymi i w ciąży.

prekursory erytrocytów

rumień zakaźny

Szybka mapa

- Latencja → Herpesviridae
- Brodawki / onkogeneza → HPV
- Rumień zakaźny → Parvovirus B19
- Spojówki + drogi oddechowe → adenowirus

Wirusy RNA układu oddechowego – podobne objawy, różne grupy ryzyka

Influenza

- wirus grypy
- gorączka
- bóle mięśni
- kaszel
- nagły początek często bardziej charakterystyczny niż w typowym przebiegu

Zmienność antygenowa

- drobne zmiany antygenowe → sezonowa zmienność
- większe zmiany genomowe w wirusach grypy A → możliwość pojawienia się nowych wariantów o dużym znaczeniu epidemiologicznym

Rhinovirus

- częsta przyczyna przeziębienia
- górne drogi oddechowe
- zwykle łagodny przebieg

RSV

Respiratory syncytial virus

- szczególne znaczenie u niemowląt
- zapalenie oskrzelików
- także zakażenia u osób starszych i grup ryzyka

Niemowlę + zapalenie oskrzelików.

Parainfluenza

- krup
- zapalenie krtani i tchawicy
- charakterystyczny „szczekający” kaszel

Coronaviridae

- spektrum od łagodnych zakażeń dróg oddechowych do cięższych chorób
- wirusy osłonkowe RNA

OBJAWY ODDECHOWE

Mapa różnicująca

gwałtowny początek + bóle mięśni

grypa

niemowlę + zapalenie oskrzelików

RSV

szczekający kaszel

parainfluenza

łagodny katar / przeziębienie

rhinovirus

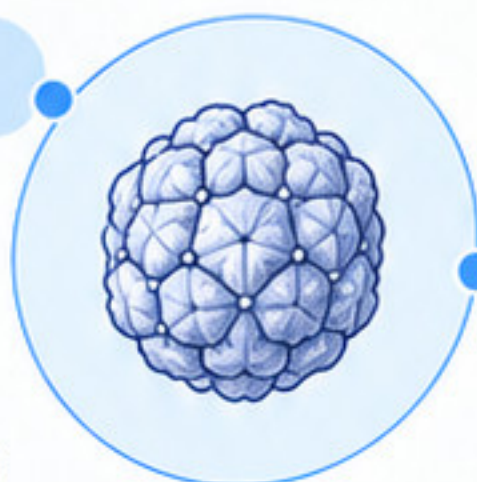

Nie diagnozuj po jednym objawie

Objawy zakażeń wirusowych często się nakładają. Wiek + sezon + epidemiologia + objawy + badania diagnostyczne zwiększają trafność rozpoznania.

Wirusy RNA — jelita i układ nerwowy

Norovirus

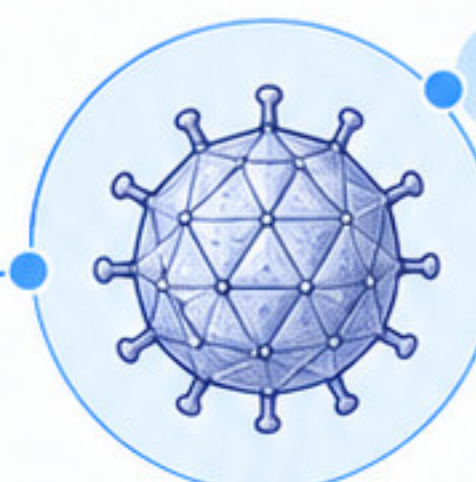

- bardzo zakaźny
- ogniska zachorowań
- wymioty
- wodnista biegunka
- krótki okres inkubacji

Środowisko / często występuje w:

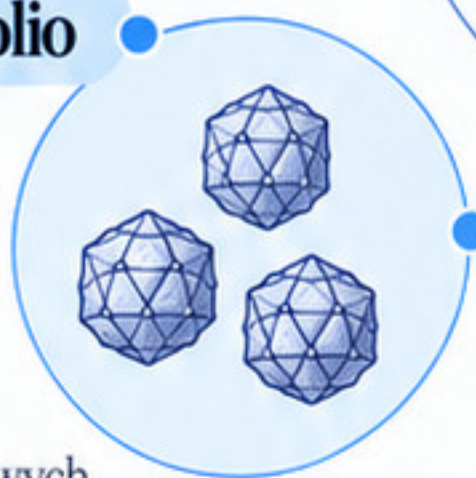
Rotavirus

- szczególne znaczenie u małych dzieci
- biegunka
- wymioty
- ryzyko odwodnienia

ENTEROWIRUSY I WIRUSY JELITOWE

Enterowirusy niepolio

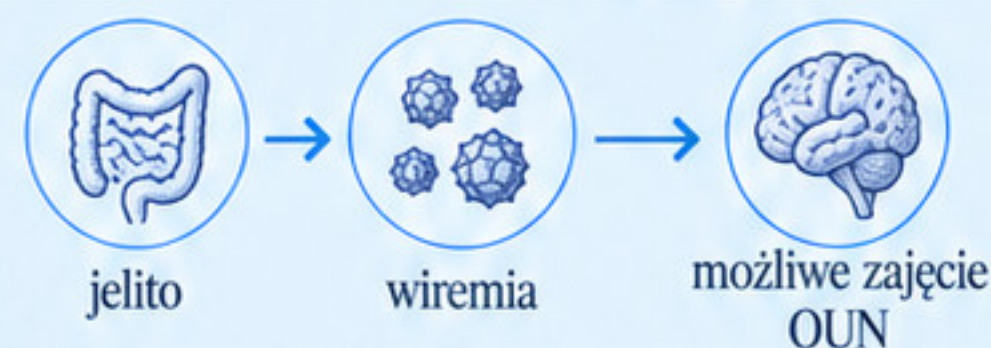

- gorączka
- wysypki
- choroba dłoni, stóp i jamy ustnej
- aseptyczne zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych
- zapalenie mięśnia sercowego w wybranych zakażeniach

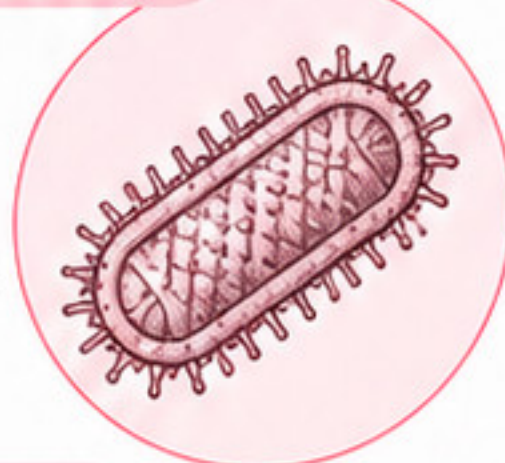
Poliovirus

- enterowirus
- transmisja fekalno-oralna
- większość zakażeń nie prowadzi do porażenia
- w części przypadków możliwe zajęcie neuronów ruchowych

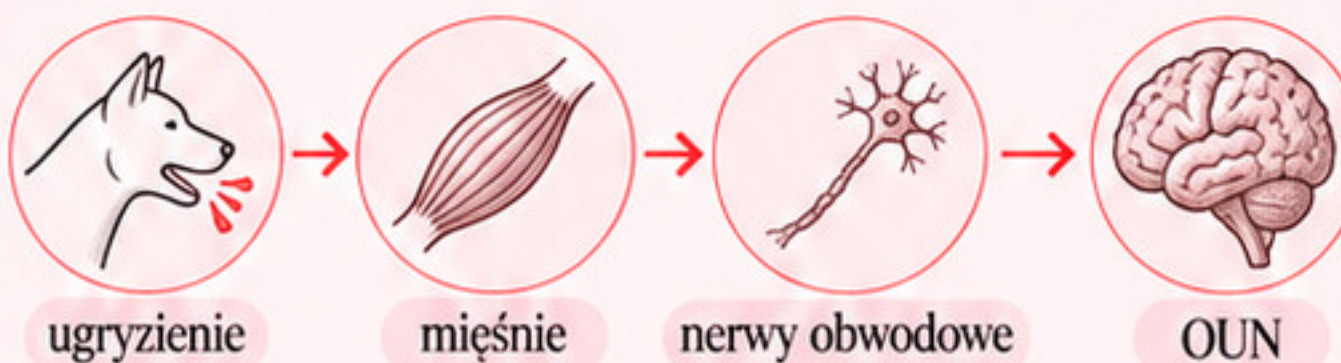
Rabies virus

- wirus neurotropowy
- transmisja przez ślinę zakażonego zwierzęcia
- wnika przez miejsce ekspozycji
- transport wzdłuż nerwów
- mózg

Neurotropizm = szczególna zdolność wirusa do zakażania komórek układu nerwowego.

Droga zakażenia i szerzenia się w organizmie

Kluczowa różnica

- Norovirus / rotavirus → głównie przewód pokarmowy
- Poliovirus / rabies → możliwość zajęcia układu nerwowego

Wirusowe zapalenia wątroby — A, B, C, D, E bez chaosu

Hepatotropowy = wykazujący szczególne powinowactwo do wątroby.

FEKALNO-ORALNE

zakażenie przez przewód pokarmowy (woda, żywność)

HAV

- droga fekalno-oralna
- ostre zakażenie
- zwykle brak przewlekłego nosicielstwa

A = acute, alimentary

HEV

- droga fekalno-oralna
- szczególne znaczenie epidemiologiczne w wybranych regionach
- możliwy cięższy przebieg w ciąży

KREW / PŁYNY USTROJOWE

kontakt z krwią, płynami ustrojowymi, transmisja seksualna, okołoporodowa

HBV

- krew
- kontakt seksualny
- transmisja okołoporodowa
- zakażenie ostre lub przewlekłe
- ryzyko marskości i raka wątrobowokomórkowego

DNA

HCV

- głównie ekspozycja na krew
- wysokie znaczenie przewlekłego zakażenia
- marskość
- rak wątrobowokomórkowy

RNA

HDV

- wirus defektywny
- wymaga HBV do pełnego cyklu zakażenia

Wirus defektywny = wirus zależny od funkcji innego wirusa w określonym elemencie swojego cyklu.

WIRUSY HEPATOTROPOWE

Mapa zapamiętywania

A / E → jelito → wątroba

B / C / D → krew i płyny ustrojowe

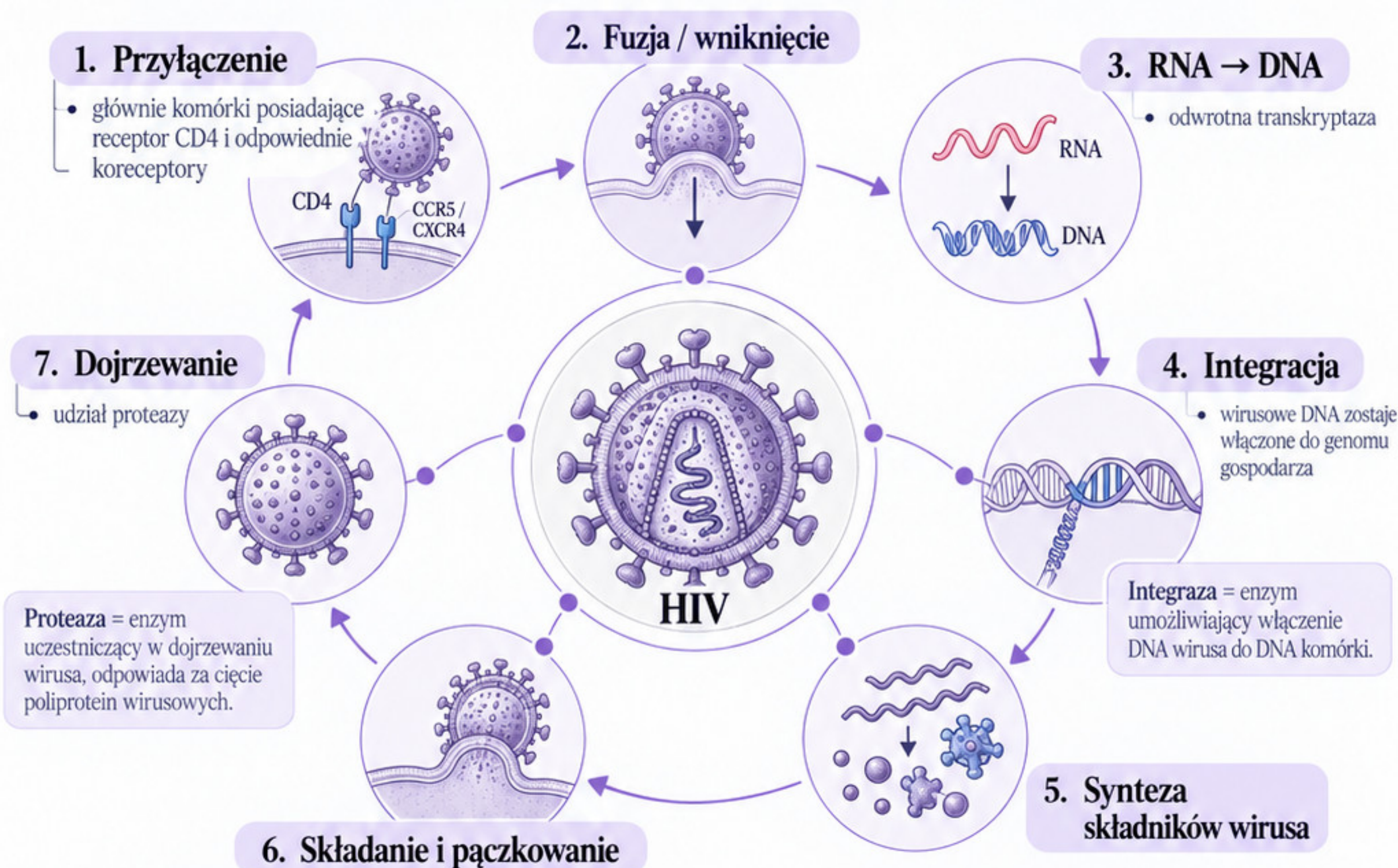
Przewlekłość

- HAV → nie
- HBV → możliwa
- HCV → częsta
- HDV → związana z HBV
- HEV → zwykle nie, ale możliwa w szczególnych sytuacjach immunosupresji

HIV — od wejścia do immunosupresji

HIV jest retrowirusem RNA wykorzystującym odwrotną transkryptazę do utworzenia DNA na podstawie RNA.

Odwrotna transkryptaza = enzym przepisujący informację genetyczną z RNA na DNA.

Drogi transmisji

kontakt seksualny

krew

transmisja wertykalna (z matki na dziecko)

Od zakażenia do immunosupresji

utrata / dysfunkcja komórek CD4

osłabienie odpowiedzi immunologicznej

większe ryzyko zakażeń oportunistycznych i wybranych nowotworów

Zakażenie oportunistyczne

Zakażenie oportunistyczne = zakażenie wywołane przez mikroorganizm, który szczególnie łatwo powoduje chorobę przy osłabionej odporności.

HIV ≠ AIDS

- HIV = wirus i zakażenie.
- AIDS = zaawansowane stadium zakażenia HIV określane na podstawie kryteriów klinicznych i immunologicznych.

Połącz mechanizm z leczeniem

wejście

odwrotna transkrypcja

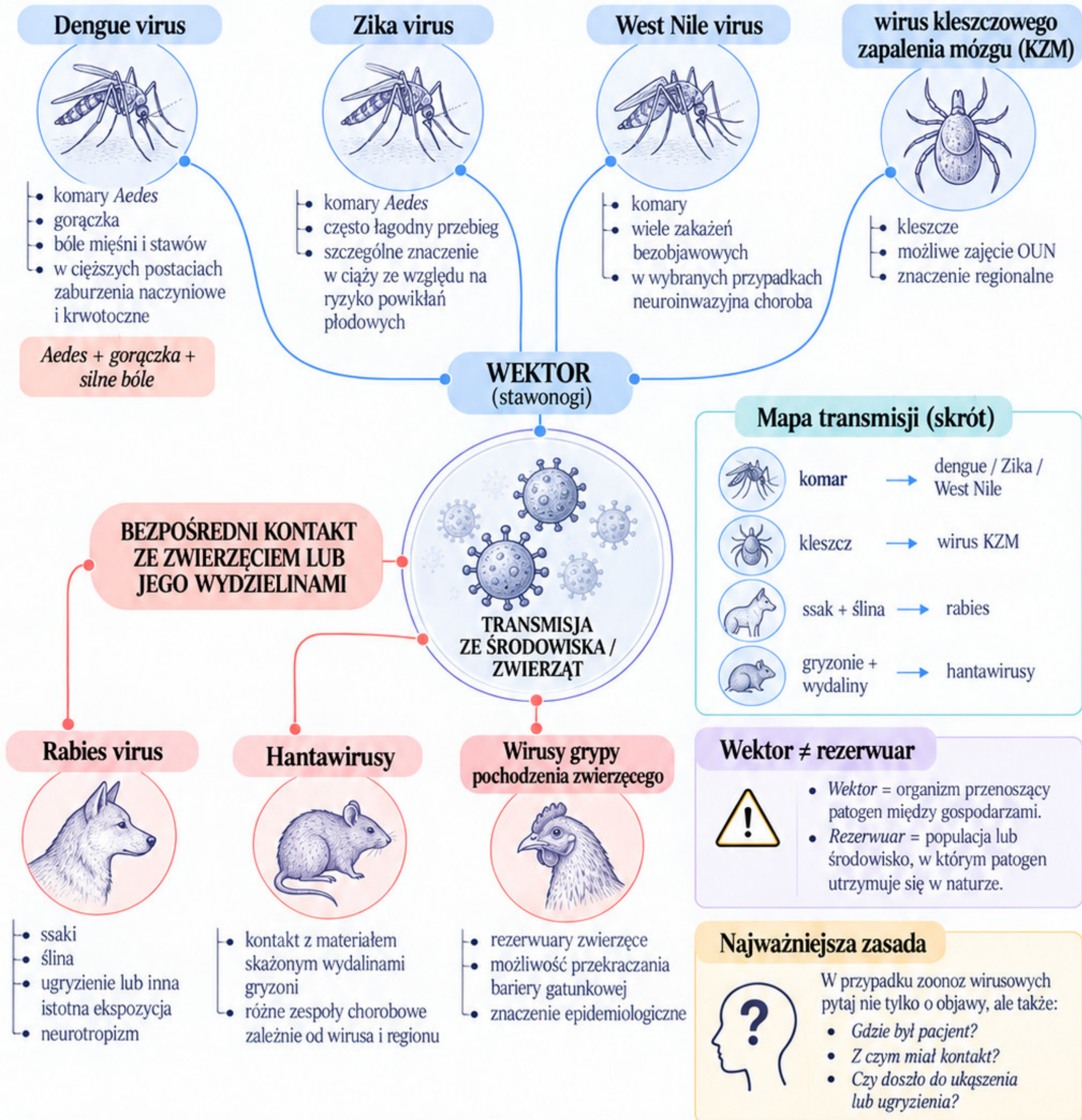
integracja

proteaza

Arbowirusy i zoonozy wirusowe — człowiek, zwierzę, wektor

Arbowirus = wirus przenoszony przez stawonogi, przede wszystkim komary lub kleszcze.

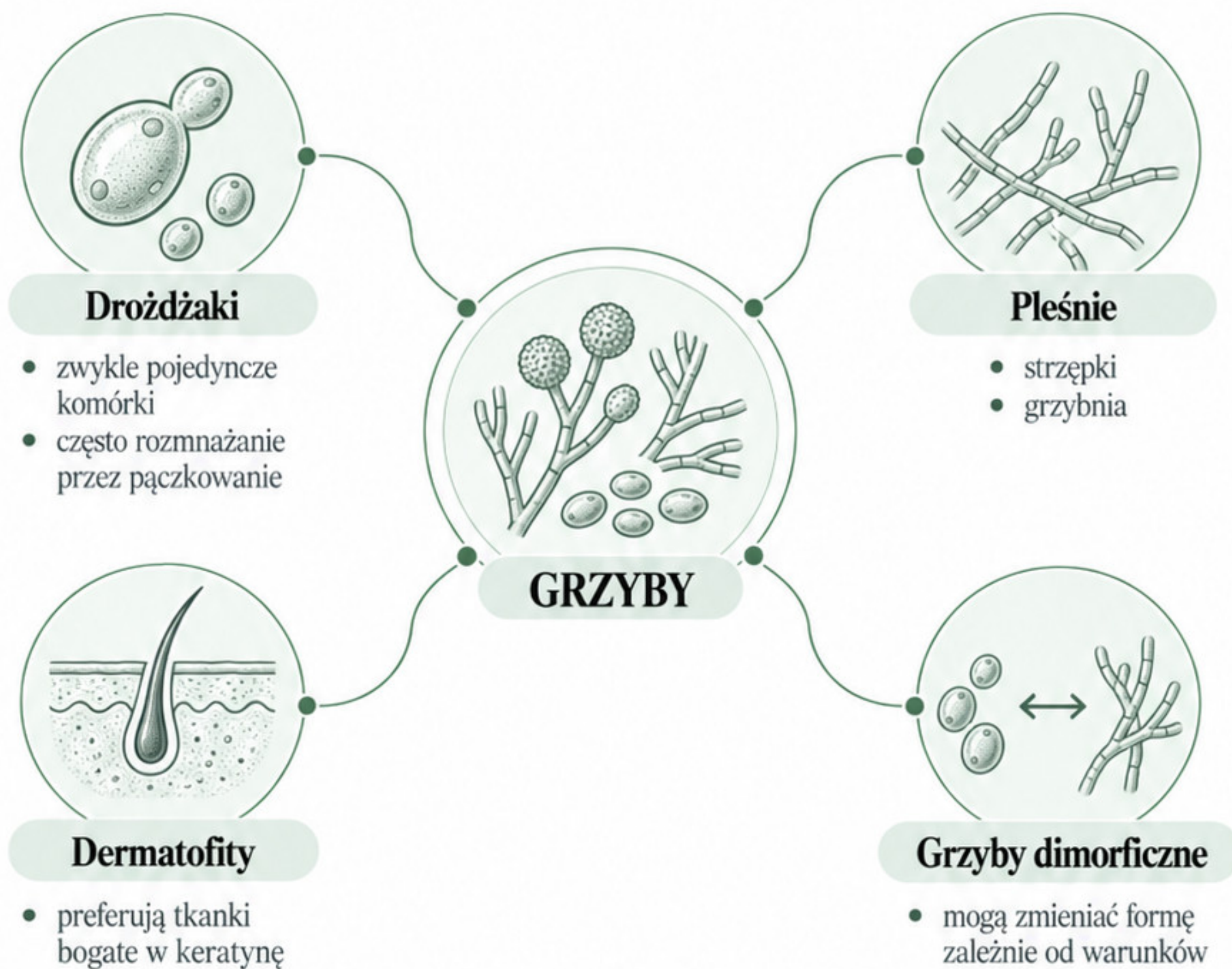

Bakterie i wirusy są uporządkowane. Teraz przechodzimy do grzybów — mniej grup, ale bardzo charakterystyczne zależności kliniczne.

Grzyby o znaczeniu medycznym

Drożdżaki, pleśnie i grzyby dimorficzne — rozpoznawaj je po budowie, lokalizacji i kontekście klinicznym.

Uporządkuj najważniejsze grzyby medyczne według prostego schematu:
forma → środowisko / kolonizacja → czynnik ryzyka → lokalizacja zakażenia → diagnostyka

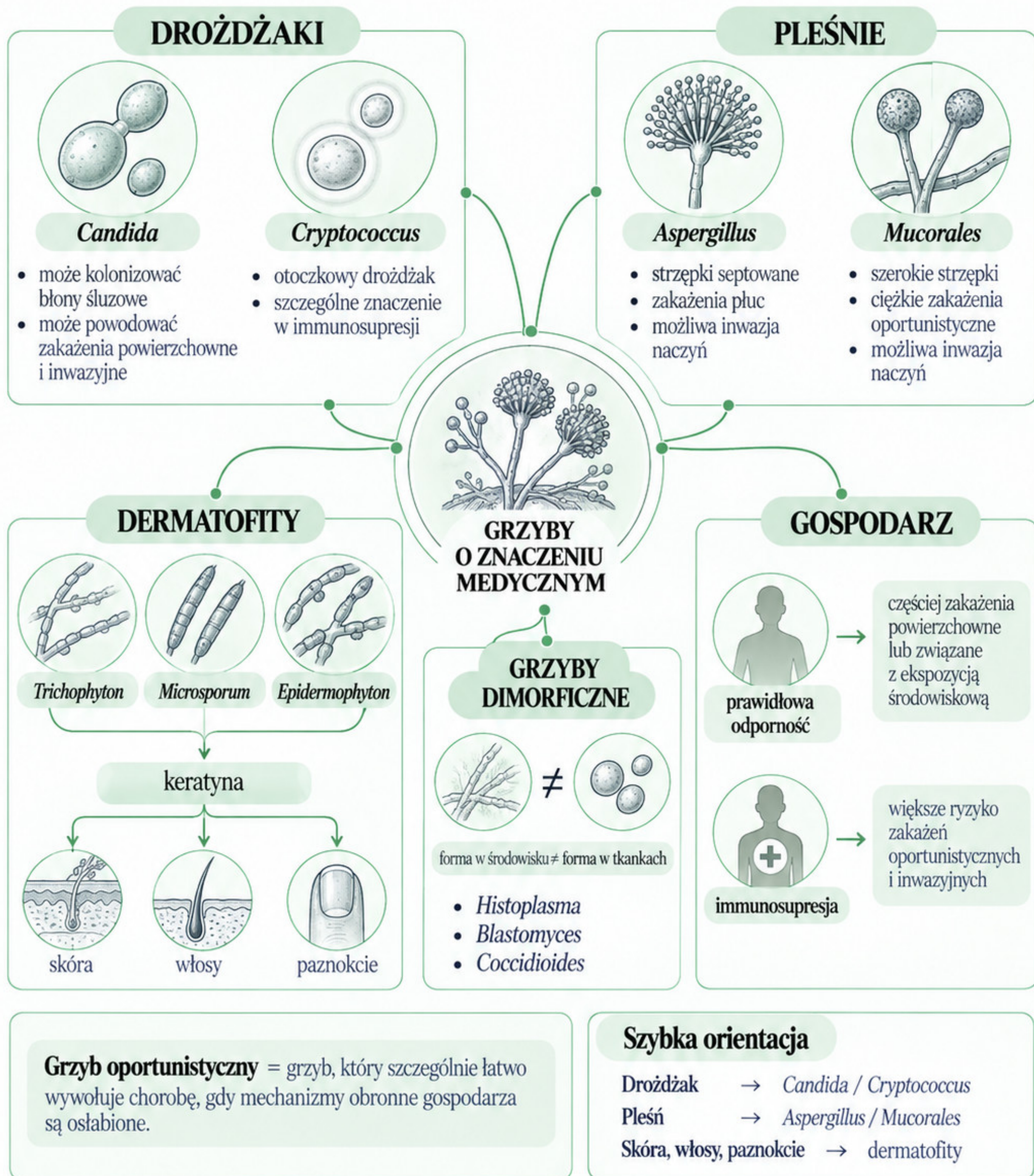

Zasada modułu:

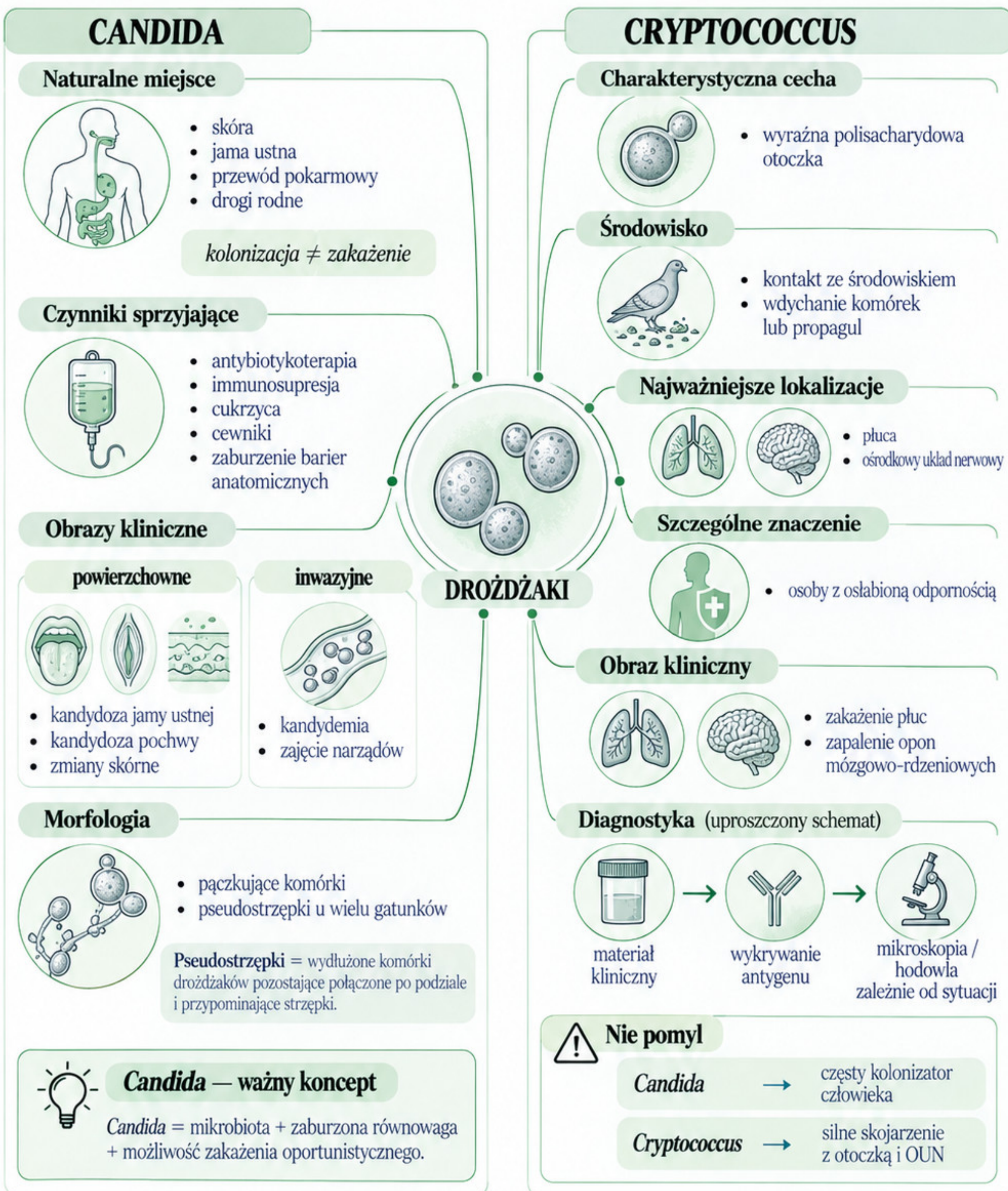
W grzybicach zawsze połącz:
gospodarz + lokalizacja + forma grzyba + sposób ekspozycji

Grzyby o znaczeniu medycznym występują w różnych formach morfologicznych. Kluczem do diagnostyki jest rozpoznanie, z jaką formą mamy do czynienia.

Candida i Cryptococcus – dwa drożdżaki, dwa różne wzorce kliniczne

Porównaj dwa ważne drożdżaki. Zwróć uwagę na różnice w środowisku, obrazie klinicznym i znaczeniu w zakażeniach człowieka.

Aspergillus vs Mucorales — rozpoznaj wzorzec

Dwie najważniejsze pleśnie oportunistyczne. Podobne środowisko – różna budowa, czynniki ryzyka i obraz kliniczny. Rozpoznanie wzorca ułatwia szybkie różnicowanie.

Aspergillus

- *Aspergillus fumigatus* (najczęstszy)
- *Aspergillus flavus*
- *Aspergillus niger*
- inne gatunki

Morfologia

- strzępki septowane
- rozgałęzianie pod ostrymi kątami

Strzępki septowane = strzępki podzielone poprzecznymi przegrodami.

Droga wejścia

- głównie inhalacja (zarodniki z powietrza)

Możliwe obrazy

- reakcje alergiczne (np. alergiczna aspergiloza płucna)
- kolonizacja istniejących jam w płucach
- aspergilloma
- inwazyjna aspergiloza

Aspergilloma = skupisko grzyba tworzące kulistą masę w istniejącej jamie płucnej.

Czynniki ryzyka ciężkiej postaci

- neutropenia
- głęboka immunosupresja
- transplantacja
- inne ciężkie zaburzenia odporności

PLEŚNIE OPORTUNISTYCZNE

Aspergillus
→ płuca
+ strzępki septowane
+ inwazja naczyń w ciężkich postaciach

Mucorales

- *Rhizopus*
- *Mucor*
- inne Mucorales

Morfologia

- szerokie strzępki
- skąpo septowane lub bez wyraźnych przegród
- rozgałęzianie pod większymi kątami

Czynniki ryzyka

- niekontrolowana cukrzyca, szczególnie z kwasicyą ketonową
- neutropenia
- ciężka immunosupresja

Możliwe lokalizacje

zatoki

oczodół

mózg

płuca

Kluczowy mechanizm

angioinwazja → zakrzepica → niedokrwienie → martwica

Angioinwazja = naciekanie ścian naczyń krwionośnych przez mikroorganizm.

Nie pomył

Aspergillus

- węższe, septowane strzępki
- rozgałęzienia pod ostrym kątem

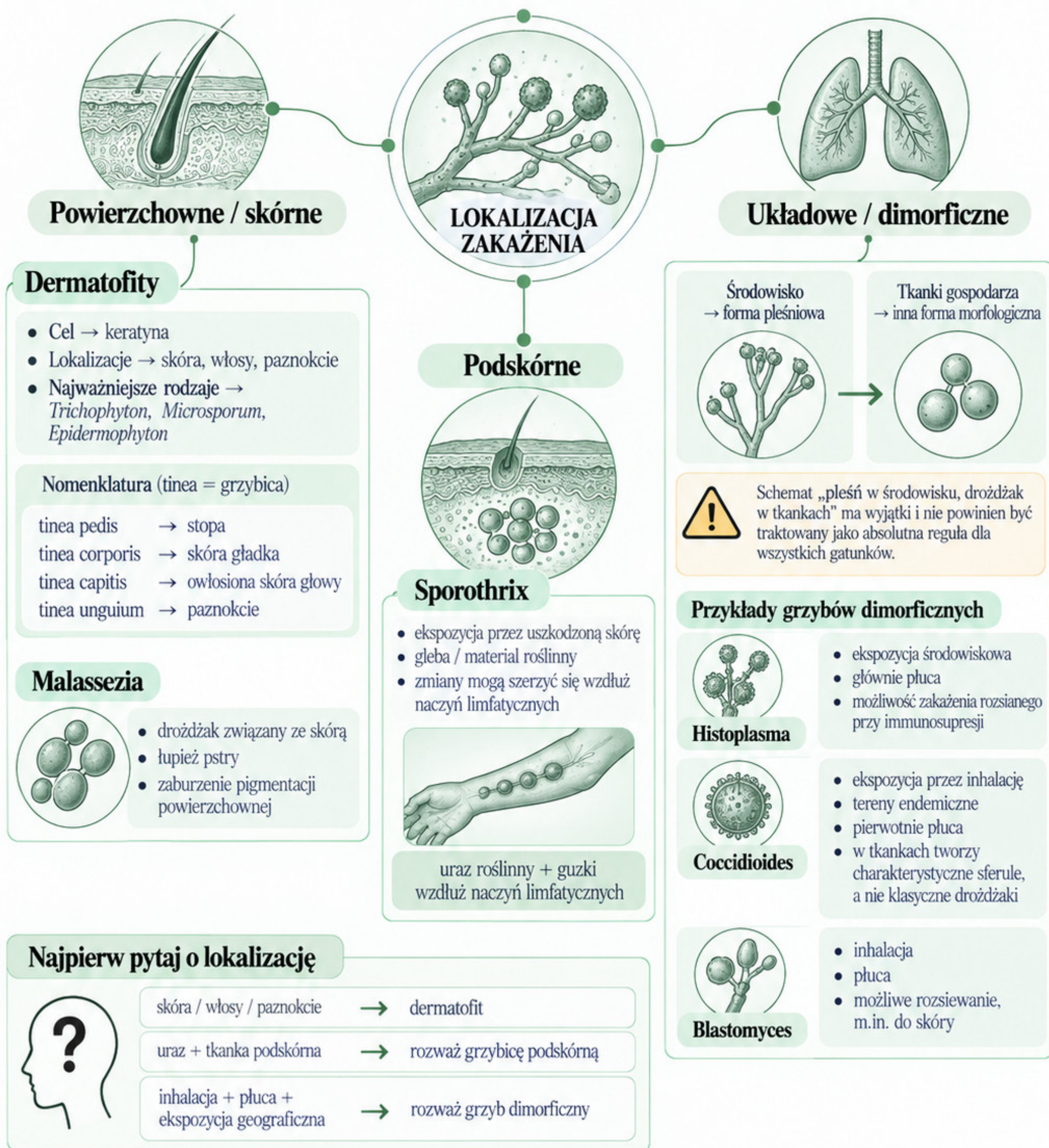
Mucorales

- szerokie, skąpo septowane strzępki
- szersze kąty rozgałęziania

Od skóry do płuc – trzy sposoby myślenia o grzybicach

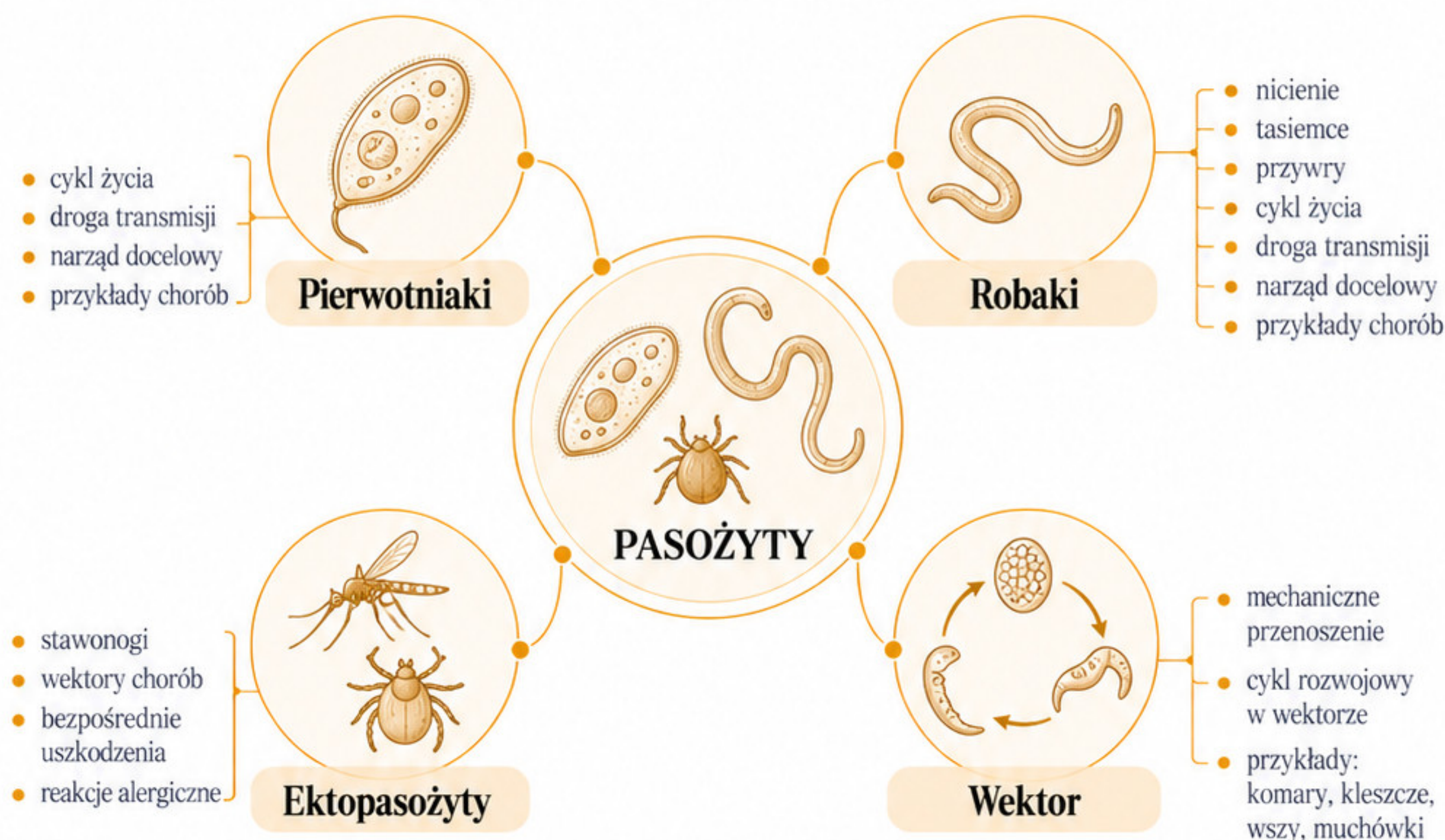
Ta sama grupa organizmów, różne lokalizacje, różne strategie zakażenia. Zrozum, gdzie grzyb rośnie, jak wnika do organizmu i jaką postać przyjmuje.

Pasożyty o znaczeniu medycznym

Pierwotniaki, robaki i ektopasożyty — połącz cykl życia z drogą transmisji i narządem docelowym.

Spraw, aby pasożyty nie były listą nazw, lecz odpowiedzią na pięć pytań:
Jak trafia do człowieka? Jaka forma jest zakaźna? Gdzie żyje? Co uszkadza?
Jak opuszcza gospodarza lub przechodzi dalej?

Pasożyt = organizm żyjący kosztem gospodarza przez część lub całość swojego cyklu życiowego.

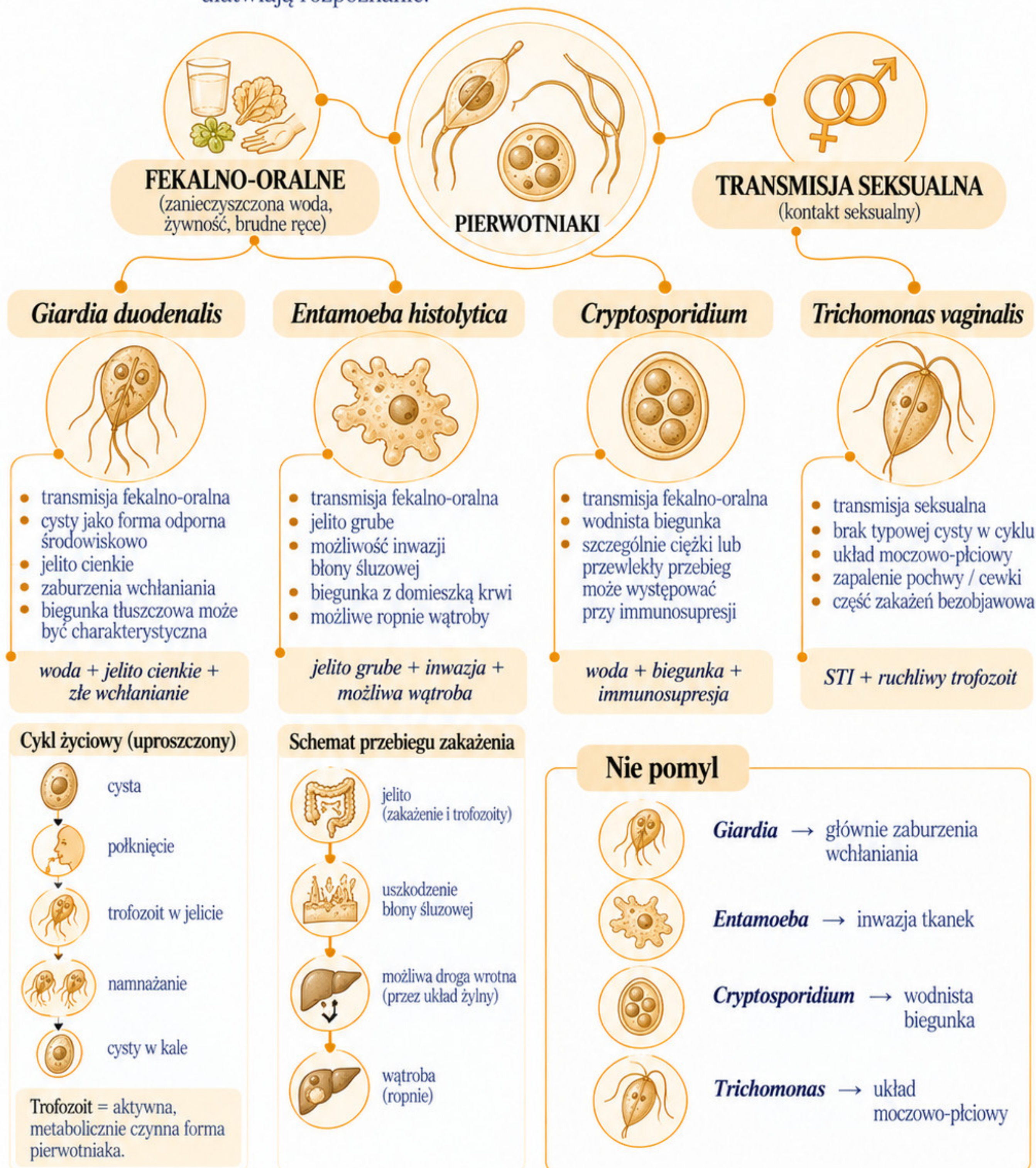
Zasada modułu:

W parazytologii najważniejszą mapą często nie jest:
nazwa → objawy,
lecz:

cykl życia → miejsce w organizmie → objawy

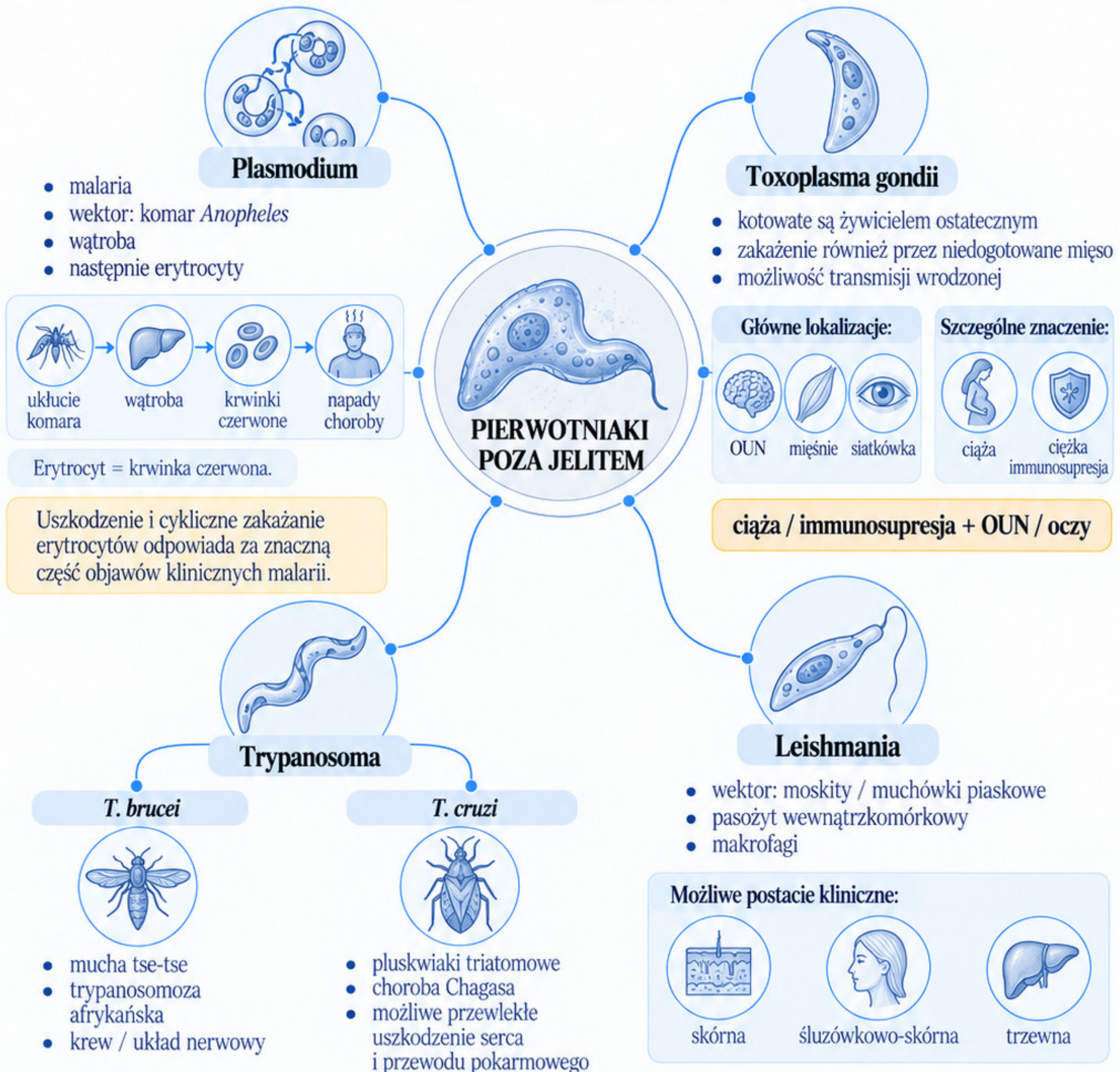
Pierwotniaki jelitowe i moczowo-płciowe — droga transmisji prowadzi do rozpoznania

Poznaj najważniejsze pierwotniaki człowieka. Zwróć uwagę na sposób transmisji, cykl życiowy, lokalizację w organizmie oraz charakterystyczne objawy, które ułatwiają rozpoznanie.

Pierwotniaki krwi i tkanek — wektor, komórka docelowa, narząd

Poznaj najważniejsze pierwotniaki wywołujące choroby pozajelitowe, ich wektory, komórki docelowe oraz główne narządy zajęte w przebiegu zakażenia.

Wektor jako skrót pamięciowy

	<i>Anopheles</i>	→	malaria
	tse-tse	→	<i>T. brucei</i>
	triatomowy pluskwiak	→	<i>T. cruzi</i>
	moskit / sand fly	→	<i>Leishmania</i>

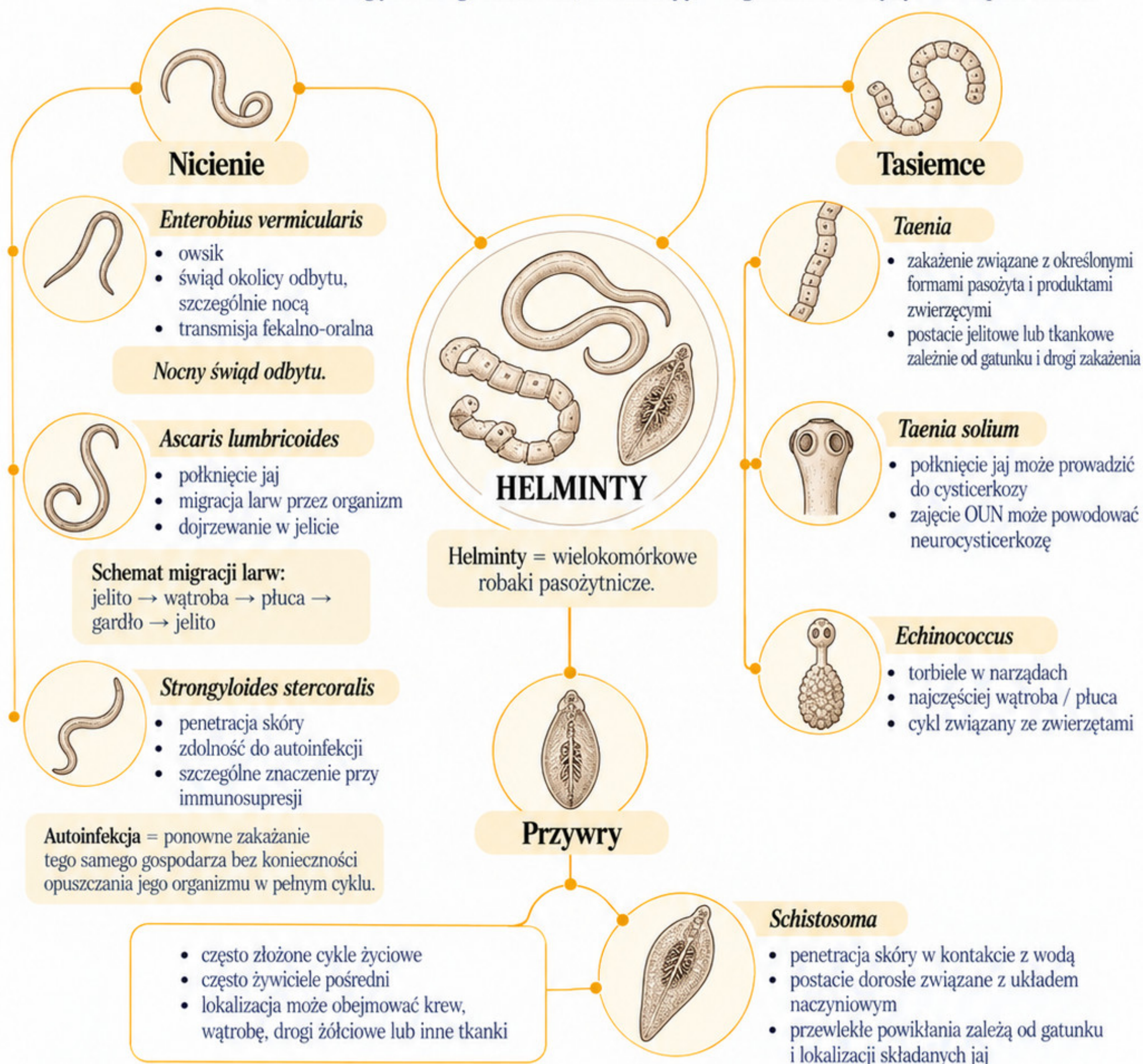
Najważniejsze pytanie

Czy pacjent podróżował lub mieszkał w obszarze endemicznym?

Robaki pasożytnicze — nicienie, tasiemce i przywry

Poznaj najważniejsze grupy helmintów, ich cykle życiowe oraz znaczenie kliniczne. Zwróć uwagę na drogi zakażenia, lokalizację w organizmie i rolę żywicieli pośrednich.

Jak odróżniać helminty?

1. Jak dochodzi do zakażenia?
2. Czy jest żywiciel pośredni?
3. Gdzie żyje postać dorosła?
4. Gdzie trafiają jaja lub larwy?

Nie ucz się samej nazwy

W helmintologii:
cykl życia = mechanizm choroby.

Kto przenosi patogen?

Mapa wektorów i dróg transmisji

Zamknij moduł pasożytów integrując wiedzę o wektorach, rezerwuarach i bezpośrednich pasożytach powierzchni ciała.

Komary

- *Anopheles* → *Plasmodium*
- *Aedes* → dengue, Zika, inne wybrane arbowirusy
- *Culex* → może przenosić m.in. wirusy z grupy West Nile w określonych regionach

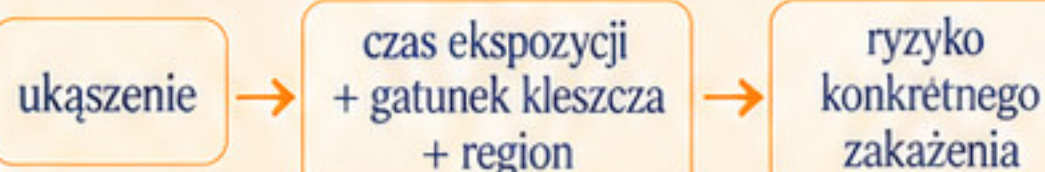
Nie każdy komar przenosi każdy patogen. Gatunek wektora i region geograficzny mają znaczenie.

Kleszcze

- *Borrelia*
- wirus kleszczowego zapalenia mózgu
- inne patogeny zależnie od regionu

Schemat ryzyka zakażenia:

Inne stawonogi

- mucha tse-tse → *Trypanosoma brucei*

- pluskwiak triatomowy → *Trypanosoma cruzi*

- moskit / sand fly → *Leishmania*

TRANSMISJA

Ektopasożyty człowieka

Ektopasożyt = pasożyt żyjący na powierzchni ciała gospodarza.

- *Sarcoptes scabiei* → świerzb
- nory w warstwie rogowej skóry
- silny świąd, często nasilony nocą

- *Pediculus* → wszy
- bytowanie na skórze i włosach lub odzieży zależnie od gatunku
- świąd i podrażnienie

Niektóre ektopasożyty mogą być nie tylko przyczyną choroby bezpośredniej, ale także wektorem innych patogenów.

Ważne pojęcia (mapa pojęć)

WEKTOR	→	przenosi patogen
REZERWUAR	→	utrzymuje patogen w naturze
ŻYWICIEL	→	organizm, w którym pasożyt żyje lub rozwija się
ŻYWICIEL POŚREDNI	→	zawiera określoną postać rozwojową pasożyta
ŻYWICIEL OSTATECZNY	→	miejsce osiągnięcia dojrzałości płciowej lub rozmnażania płciowego pasożyta

Mega-skojarzenia

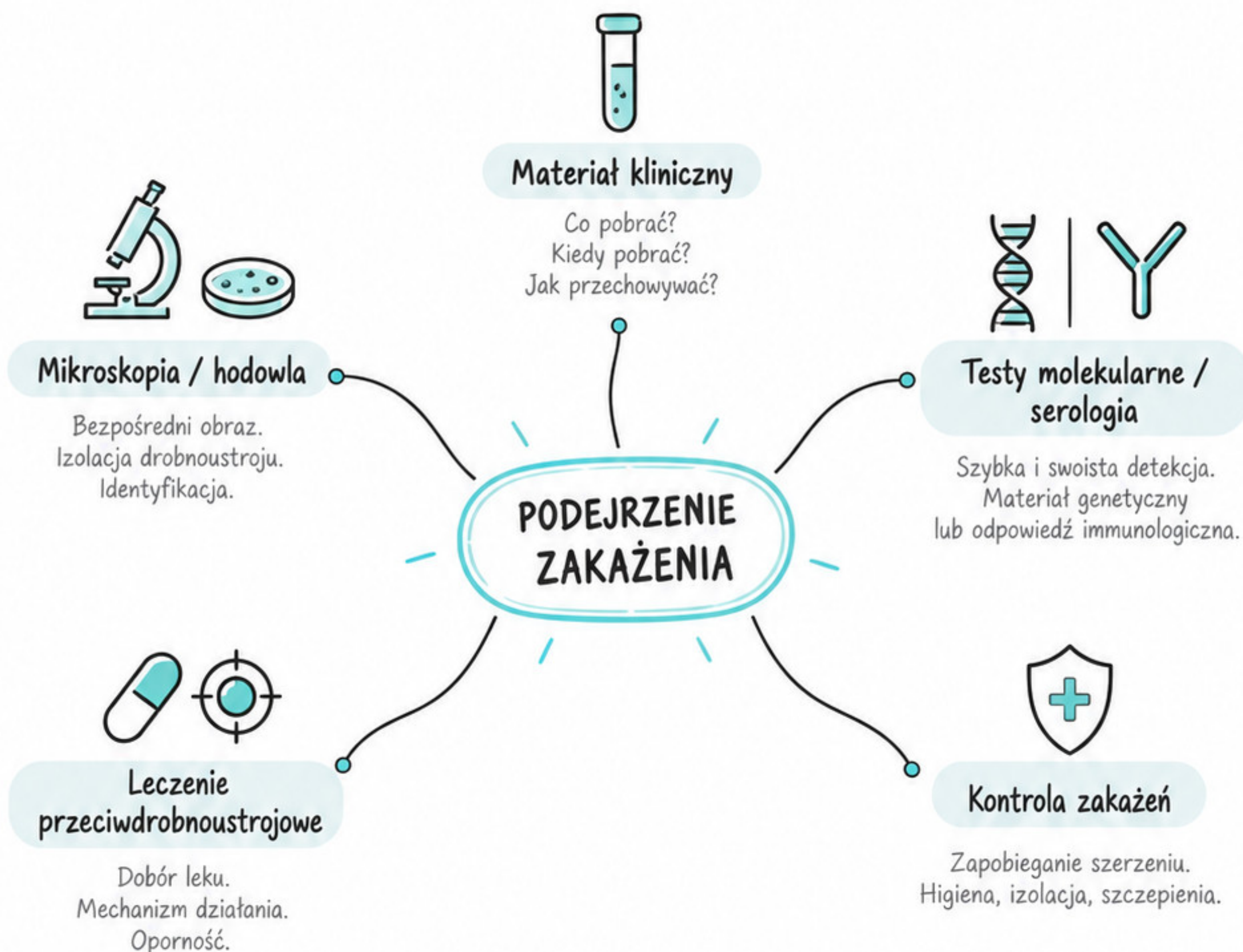
<i>Anopheles</i>	→	malaria
<i>Aedes</i>	→	dengue / Zika
kleszcz	→	<i>Borrelia</i> / KZM
tse-tse	→	śpiączka afrykańska
triatomowy pluskwiak	→	Chagas
nocny świąd + nory skórne	→	świerzb

→ Znasz już główne grupy mikroorganizmów. Teraz połączymy je z diagnostyką, leczeniem i kontrolą zakażeń.

Diagnostyka, leczenie i kontrola zakażeń

Od próbki do rozpoznania — i od mechanizmu działania leku do oporności.

Cel modułu: materiał kliniczny → metoda diagnostyczna → wynik → interpretacja → leczenie → profilaktyka

Najważniejsza zasada

Dobry test wykonany na złym materiale może dać mało użyteczną odpowiedź.

Pobierz dobrze → zbadaj właściwą metodą → zinterpretuj w kontekście klinicznym

Diagnostyka zaczyna się przed laboratorium

ODPOWIEDNI MATERIAŁ • WŁAŚCIWY CZAS • PRAWIDŁOWE POBRANIE
• BEZPIECZNY TRANSPORT • ŚWIADOMA INTERPRETACJA

Właściwe decyzje
na początku
mają znaczenie!

Dobra
diagnostyka
to lepsze leczenie
pacjenta

Co naprawdę widzimy w laboratorium?

Od preparatu mikroskopowego do kolonii na agarze – dwa uzupełniające się spojrzenia na ten sam mikroświat.

Szybka obserwacja
„tu i teraz”

MIKROSKOPIA + HODOWLA

Wzrost, identyfikacja
i dalsza charakterystyka

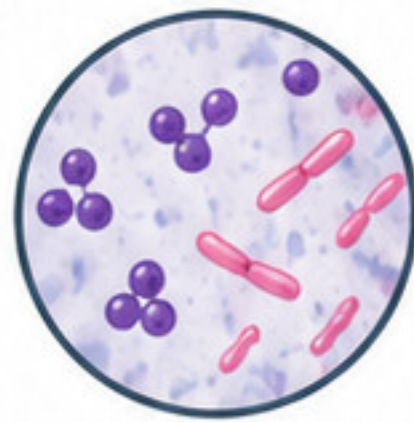

Mikroskopia

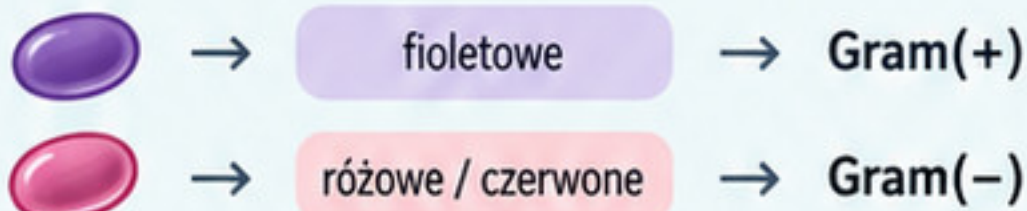
*Małe szczegóły
– duże wskazówki*

Barwienie metodą Grama

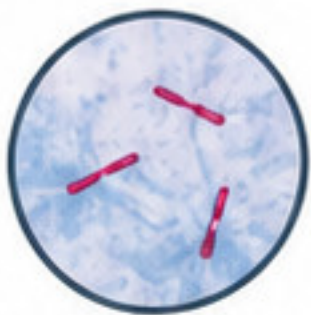
- Gram-dodatnie / Gram-ujemne
- ziarniaki / pałeczki
- układ komórek
- obecność komórek zapalnych

Schemat barwienia:

Barwienia specjalne

Kwasoporne

→ podejrzenie *Mycobacterium*

Preparaty grzybicze

→ możliwość uwidocznienia drożdżaków lub strzępek

Mikroskopia daje szybkie wskazówki,
ale często nie daje pełnej identyfikacji gatunku.

Hodowla

*Z małej ilości
wielkie możliwości*

Jak to działa?

mikroorganizm

+

właściwe
podłoże

+

właściwe
warunki

– temperatura
tlenowość
czas

→

wzrost

Co możemy ocenić?

- wygląd kolonii
- hemolizę
- pigment
- zapach jako cechę pomocniczą
- wymagania wzrostowe
- reakcje biochemiczne

Rodzaje podłoży

Podłoże odżywcze

→ wspiera wzrost

Podłoże selektywne

→ hamuje część mikroorganizmów i preferuje inne

Podłoże różnicujące

→ pomaga rozróżnić mikroorganizmy na podstawie cech metabolicznych

Hemoliza = zdolność mikroorganizmu do uszkodzania erytrocytów
widoczna wokół kolonii na odpowiednim podłożu.

Pułapka

Brak wzrostu ≠ automatycznie brak patogenu.

Możliwe przyczyny:

- wcześniejsza antybiotykoterapia
- niewłaściwy materiał
- trudne wymagania hodowlane
- zbyt mało mikroorganizmów
- patogen niewykrywalny klasyczną hodowlą.

Który test odpowiada na które pytanie?

Antygen

Szukamy elementu mikroorganizmu

- zwykle szybki wynik
- może mieć zastosowanie w wybranych zakażeniach
- czułość zależy od testu i momentu choroby

Serologia

Szukamy odpowiedzi immunologicznej gospodarza

- przeciwciała
- IgM / wczesna odpowiedź
- IgG / późniejsza lub przebyta ekspozycja

Interpretacja zależy od konkretnego patogenu. Schemat IgM = 'świeże', IgG = 'stare' nie jest uniwersalny.

CO CHCEMY WYKRYĆ?

PCR / testy molekularne

Szukamy materiału genetycznego

- DNA lub RNA po odpowiednim przygotowaniu
- wysoka czułość w wielu zastosowaniach
- możliwość szybkiej identyfikacji

PCR = metoda umożliwiająca powielenie wybranego fragmentu materiału genetycznego do poziomu wykrywalnego w badaniu.

Wykrycie DNA/RNA nie zawsze oznacza obecność żywego mikroorganizmu zdolnego do aktywnego namnażania.

Antybiogram

na jakie leki bakteria jest wrażliwa?

- S — wrażliwy przy standardowej ekspozycji
- I — wrażliwy przy zwiększonej ekspozycji
- R — oporny

Nazewnictwo i interpretacja muszą odpowiadać aktualnym standardom laboratoryjnym.

MIC = najmniejsze stężenie leku hamujące widoczny wzrost danego mikroorganizmu w określonych warunkach testu.

Mapa wyboru

chcę zobaczyć organizm

mikroskopia

chcę wyhodować

hodowla

chcę znaleźć jego DNA/RNA

PCR

chcę wykryć odpowiedź immunologiczną

serologia

chcę ocenić wrażliwość

antybiogram

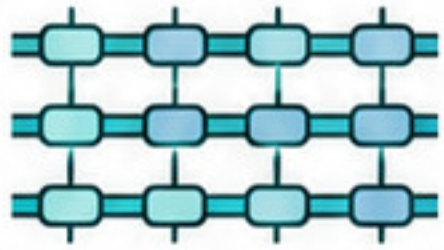
Nie pytaj tylko: który test jest najlepszy?

Lepsze pytanie: 'Który test najlepiej odpowiada na moje konkretne pytanie kliniczne?'.

Leki przeciwdrobnoustrojowe — uderz w strukturę albo proces

Nie uczyć szczegółowych schematów leczenia, tylko zbudować mapę mechanizmów działania.

Ściana komórkowa

Przykłady leków:

- β -laktamy
- glikopeptydy

Zaburzenie syntezy ściany
→ osłabienie bakterii
→ możliwość lizy.

Rybosomy

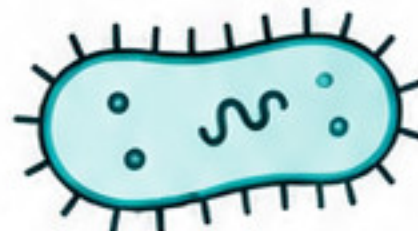

Przykłady leków:

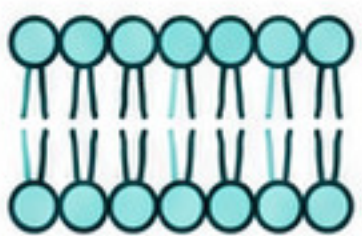
- aminoglikozydy
- tetracykliny
- makrolidy
- linkozamidy

Cel: synteza białek

MIKROORGANIZM

Błona komórkowa

- uszkodzenie integralności błony
- utrata funkcji komórki

DNA / RNA

- zaburzenie syntezy kwasów nukleinowych
- blokowanie enzymów niezbędnych do replikacji lub transkrypcji

Metabolizm

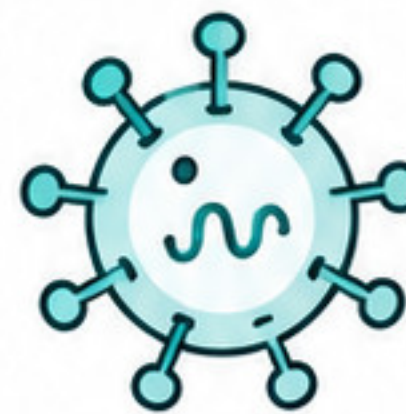
- szlak kwasu foliowego
- odebranie mikroorganizmowi kluczowego procesu metabolicznego.

Grzyby

- ergosterol / jego synteza
→ ważny cel leków przeciwgrzybiczych
- ściana grzyba
→ możliwy cel terapii.

Wirusy

- wejście do komórki
- polimerazy
- odwrotna transkryptaza
- proteaza
- integraza
- uwalnianie wirionów

Antybiotyki działają na bakterie — nie na wirusy.

Mechanizm → konsekwencja

Im lepiej rozumiesz, co lek blokuje, tym łatwiej zrozumieć:

- dlaczego działa;
- na jakie organizmy może działać;
- jak może powstać oporność.

Nie podawać dawek, czasu terapii ani schematów leczenia konkretnych chorób.

Jak zatrzymać mikroorganizm – leczenie to tylko jedna z dróg

Oporność

Mechanizmy oporności:

- 1 Inaktywacja leku → enzym rozkłada lek.
- 2 Zmiana celu → lek nie wiąże się skutecznie.
- 3 Zmniejszona penetracja → lek trudniej wnika.
- 4 Pompy efflux → aktywne usuwanie leku z komórki.
- 5 Ominięcie szlaku metabolicznego → bakteria wykorzystuje alternatywną drogę.

Efflux = aktywne wypompowywanie substancji z komórki.

Rozprzestrzenianie się oporności:

- mutacje
- plazmidy
- transfer genów między bakteriami

selekcja
+ ekspozycja
na lek

przewaga
bakterii opornych

Antybiotyk nie 'uczy' bakterii oporności.
Selekcjonuje warianty zdolne przetrwać
w danych warunkach.

Dezynfekcja

- Redukcja lub eliminacja wielu mikroorganizmów na powierzchniach nieożywionych.
- Nie musi usuwać wszystkich form przetrwalnikowych.

Czysta
powierzchnia
to mniejsze
ryzyko
zakażenia.

Sterylizacja

- Eliminacja **wszystkich** zdolnych do namnażania form mikroorganizmów, w tym form szczególnie odpornych.
- Metody:
 - para pod ciśnieniem
 - odpowiednie metody fizyczne / chemiczne.

Pełna jałowość
dla najwyższego
bezpieczeństwa.

Antyseptyka

- Działanie przeciwdrobnoustrojowe na żywe tkanki.

KONTROLA
ZAKAŻEŃ

Profilaktyka

higiena rąk

środki ochrony
indywidualnej

szczepienia

bezpieczne procedury

izolacja w odpowiednich
sytuacjach

racjonalne stosowanie
antybiotyków

Gdzie co stosujemy?

skóra
→ antyseptyka
(żywe tkanki)

powierzchnia
→ dezynfekcja
(przedmioty nieożywione)

narzędzie wymagające
pełnej jałowości
→ sterylizacja

Najskuteczniejsze zakażenie to takie, któremu udało się zapobiec.

46

MODUŁ 07

Integracja kliniczna i szybka powtórka

Teraz przestań myśleć kategoriami **rozdziałów**.
Zacznij myśleć kategoriami **problemu klinicznego**.

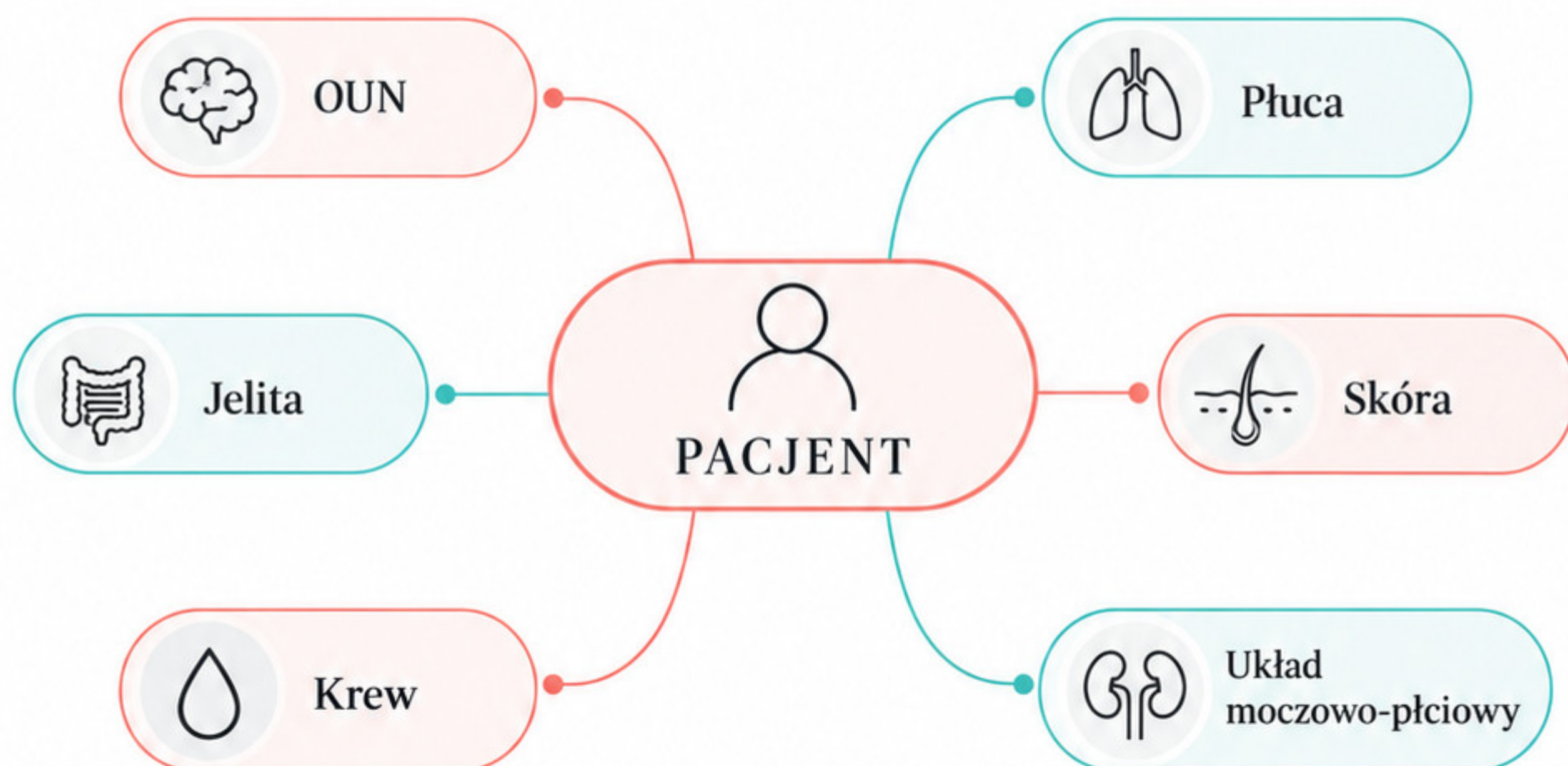
objaw →
lista patogenów

podobny mikroorganizm →
cecha różnicująca

pamięć →
aktywne odtwarzanie

Najpierw **zespół kliniczny**. Potem **mikroorganizm**. Na końcu **metoda potwierdzenia**.

Cel finału

- zawęzić grupę patogenów
- wskazać cechę różnicującą
- dobrać podstawową metodę diagnostyczną
- wyjaśnić główny mechanizm choroby

Mega-mapa kliniczna — od zespołu do patogenu

Nie jest to tabela do stawiania diagnozy. Jest to mapa szybkiego różnicowania edukacyjnego.

OUN

Zapalenie opon / encefalitis

Gorączka
+ ból głowy
+ sztywność karku?
Myśl o ZOMR.

Najczęstsze patogeny:

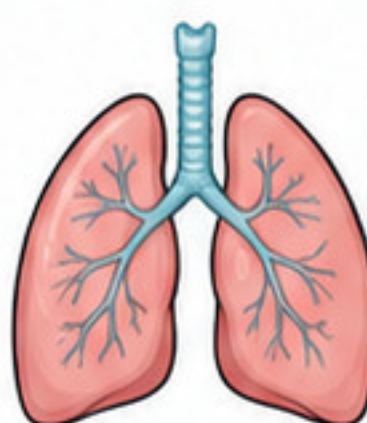
- S. pneumoniae
- N. meningitidis
- Listeria w określonych grupach ryzyka
- HSV
- enterowirusy
- Cryptococcus przy immunosupresji

Pytania różnicujące:

- wiek?
- odporność?
- przebieg ostry czy przewlekły?

PŁUCA

Kaszel
+ gorączka
+ nacieki w obrazie?
Jaki kontekst?

Typowe bakteryjne

- S. pneumoniae
- H. influenzae
- inne zależnie od kontekstu

Atypowe

- Mycoplasma
- Chlamydia
- Legionella

Przewlekłe

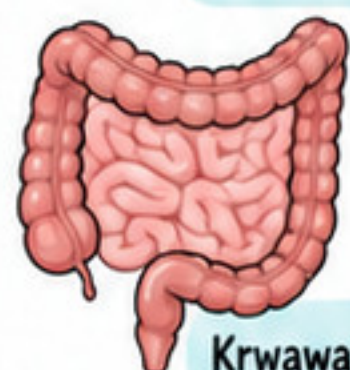
- Mycobacterium tuberculosis

Immunosupresja

- Aspergillus
- inne oportunistyczne patogeny

JELITA

Wodnista biegunka

Krwawa / zapalna

Biegunka?
Jaki charakter?
Jaki kontekst?

- Vibrio
- norovirus
- rotavirus
- Giardia
- Cryptosporidium

- Shigella
- Campylobacter
- Entamoeba histolytica
- wybrane inne patogeny

Po antybiotyku

- C. difficile

GDZIE JEST ZAKAŻENIE?

SKÓRA I TKANKI MIĘKKIE

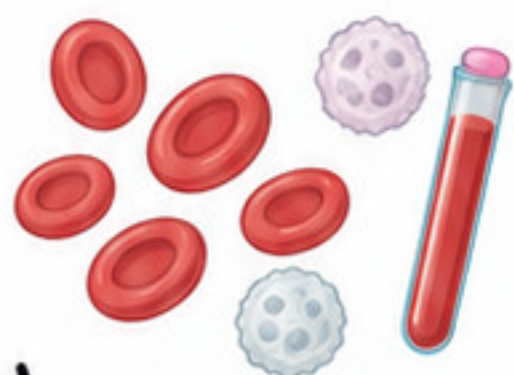
- S. aureus
- S. pyogenes
- dermatofity
- Candida
- Sporothrix
- pasożyty zewnętrzne zależnie od obrazu

Pytania różnicujące:

- ropienie?
- świąd?
- obrączkowata zmiana?
- uraz / ekspozycja środowiskowa?

KREW / UKŁADOWE

Gorączka
bez ogniska?
Myśl o bakteriiemii
/ zakażeniu układowym.

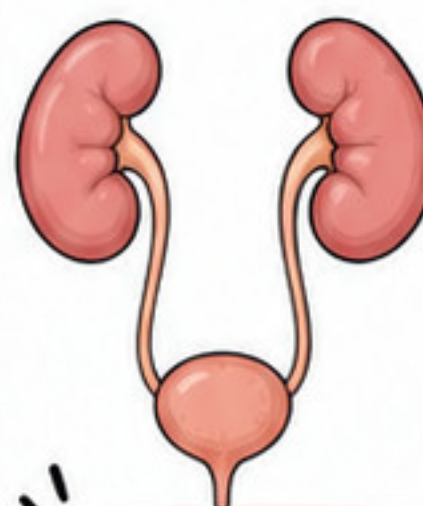
- S. aureus
- bakterie Gram-ujemne
- meningokoki
- Plasmodium
- wybrane patogeny wektorowe

Pytania różnicujące:

- podróż?
- cewnik?
- immunosupresja?
- ukąszenie?

UKŁAD MOCZOWO-PŁCIOWY

Objawy dyzuryczne?
Wydzielina?
Jaki kontekst ryzyka?

ZUM

- E. coli
- S. saprophyticus
- Proteus
- inne zależnie od kontekstu

STI

- N. gonorrhoeae
- C. trachomatis
- T. pallidum
- T. vaginalis

Zespół kliniczny nie identyfikuje patogenu.
Zawęża listę możliwości.

Nie pomył! — 18 różnic, które warto znać

Jak używać tej strony?

Zakryj prawą stronę każdej pary i spróbuj odtworzyć różnicę w mniej niż 3 sekundy.

1 *Staphylococcus* ↔ *Streptococcus*

Staphylococcus

katalaza (+)

Streptococcus

katalaza (-)

2 *S. aureus* ↔ *S. epidermidis*

S. aureus

koagulaza (+),
ropienie, toksyny

S. epidermidis

implanty, biofilm

3 *S. pneumoniae* ↔ *N. meningitidis*

S. pneumoniae

Gram(+),
dwoinki

N. meningitidis

Gram(-),
dwoinki

4 *Bacillus* ↔ *Clostridium*

Bacillus

zwykle tlenowe

Clostridium

zwykle beztlenowe

5 tężec ↔ botulizm

tężec

spastyczność

botulizm

wiotkość

6 *Proteus* ↔ *H. pylori*

Proteus

ureaza + ZUM

H. pylori

ureaza + żołądek

7 *Mycoplasma* ↔ *Chlamydia*

Mycoplasma

brak ściany

Chlamydia

obligatoryjnie
wewnątrzkomórkowa

8 *Candida* ↔ *Cryptococcus*

Candida

mikrobiota +
zakażenie
opportunistyczne

Cryptococcus

otoczka + OUN

9 *Aspergillus* ↔ *Mucorales*

Aspergillus

septowane,
ostre kąty

Mucorales

szerokie, skąpo
septowane,
większe kąty

10 *Giardia* ↔ *Entamoeba*

Giardia

zaburzenia
wchłaniania

Entamoeba

inwazja + możliwa
krew w stolcu

11 *Norovirus* ↔ *rotavirus*

Norovirus

ogniska w każdym
wieku

Rotavirus

szczególnie
małe dzieci

12 HAV ↔ HBV

HAV

fekalno-oralny

HBV

krew / seksualnie /
wertykalnie

13 HBV ↔ HCV

HBV

DNA

HCV

RNA

14 HIV ↔ AIDS

HIV

zakażenie
wirusem

AIDS

zaawansowane
stadium kliniczne/
immunologiczne

15 Wektor ↔ rezerwuar

wektor

przenosi

rezerwuar

utrzymuje patogen

16 Dezynfekcja ↔ sterylizacja

dezynfekcja

redukcja/eliminacja
wielu
drobnoustrojów

sterylizacja

eliminacja wszystkich
zdolnych do
namnażania form

17 Kolonizacja ↔ zakażenie

kolonizacja

obecność bez
koniecznej choroby

zakażenie

namnażanie /
reakcja gospodarza,
potencjalna choroba

18 Antygen ↔ przeciwciało

antygen

część patogenu

przeciwciało

odpowiedź
gospodarza

Powtórka w 10 minut — zamknij materiał bez ponownego czytania

Plan 10 minut

*Małe kroki.
Wielkie efekty.*

TY JUŻ TO UMIESZ

1	2-3	4	5	6	7-8	9	10
Minuta 1 Narysuj cztery główne grupy Bakterie Wirusy Grzyby Pasożyty	Minuty 2-3 Bakterie - Gram+ / Gram- - ziarniki / pałeczki - kwasooporne / atypowe - trzy kluczowe patogeny dla płuc - trzy dla jelit - trzy dla ZUM/STI	Minuta 4 Wirusy - DNA vs RNA - osłonkowe vs bezosłonkowe - hepatitis A-E - HIV - trzy wirusy oddechowe	Minuta 5 Grzyby - Candida - Cryptococcus - Aspergillus - Mucorales - dermatofity	Minuta 6 Pasożyty - Giardia - Entamoeba - Plasmodium - Toxoplasma - helminy - wektory	Minuty 7-8 Diagnostyka - Gram? - Hodowla? - PCR? - Serologia? - Antybiogram? Dla każdego napisz jednym zdaniem: "Co ten test wykrywa?"	Minuta 9 Oporność - inaktywacja leku - zmiana celu - zmniejszony transport do komórki - efflux - alternatywny szlak	Minuta 10 Nie pomył Wybierz pięć par ze strony 48 i podaj różnicę bez patrzenia. <i>Dasz radę!</i>

Mapa aktywnego przypominania

*Nie czytanie,
lecz myślenie utrwala wiedzę.*

System oznaczeń

- ✓ **ZNAM** → potrafię odtworzyć bez pomocy
- ~ **PRAWIE** → znam temat, ale pomijam szczegóły
- ✗ **WRÓĆ** → nie potrafię odtworzyć

Reguła końcowa

Nie powtarzaj wszystkich map jednakowo. Najwięcej czasu przeznacz na te oznaczone: ✗ **WRÓĆ**.
Potem: ~ **PRAWIE**.
Najmniej: ✓ **ZNAM**.

Mikrobiologia staje się prostsza, gdy widzisz połączenia.

Wracaj do map przed egzaminem, zajęciami i praktykami — ale zawsze próbuj najpierw odtworzyć wiedzę z pamięci.

